

TÁRSADALOM
IRODALOM, GAZDASÁG
ÉS
SPORT

MEGJELEN
minden hó 10-én és 25-én.

Harmadik évfolyam.

SZEMLE

VEGYES TARTALMU ILLUSZTRÁLT LAP

SZERKESZTŐK
ZICHY IMRE GRÓF ÉS KREITH BÉLA GRÓF

ELŐFIZETÉSI ÁRA:
Egész évre 10 frt —
Félévre..... 5 « -

Szerkesztőség és kiadóhivatal
BUDAPEST
Lipót-utca 18.

4. szám.

Budapest, 1885. november 25.

Gondolatok.

Irtta: *Neczpáli Justh Zsigmond.*

III.

Egy híres író gondolatait olvasva, szeget ütött a fejemben a sok hasonlat. Minek? Az élet nem költői, a tapasztalat sem. Az igazság meg nem lesz igazabb egy költői hasonlat által.

Szeretet, kölcsönös megértés és kölcsönös bocsánat... ezek kellene a boldog házassághoz.

Meghalt... belefulladt a tóba... és mindenki a hajó szerkezetéről és a vitorlázás nehézségéről beszélt... az emberi életről nem is volt szó.

Egyoldalúság!

A boldog ember, nem ítélheti meg a boldogtalant.

Vannak oly bajok, a melyekre csak a végtelenben vetett bizalom adhat írt.

A bolond sohasem ostoba és az ostoba sohasem bolond.

E szó: «soha» oka mindig a kétségbeesésnek, mert csak ott hol a reménynek vége van, csak ott kezdődik a kétségbeesés.

Hiu emberrel majdnem lehetetlen a barátság. A hol a hiuság az első sorba jutott, ott az igazságszeretet és az egyetértés nagyon háttérbe szorultak.

Aztán meg a hiuság nem áldozatkész.

Azon reformátorok, kiknek nincs meg kritikai érzékük, tovább mennek ujitó műveikben, mint a mennyire kellene.

Nem lévén képesek megítélni, hogy a század elég érett-e eszméikre. Mert itt nem *egyesekre*, itt az *átalánosra* kell számítani.

A legmagasabb műveltségű és a legkevésbébb műveltekkel szeretek legjobban lenni, mert e két végtelen lévő ember rendesen csak arról beszél, a mihez ért.

A fél művelt, mindent kritizáló, a mindenbe belebeszélő, de semmit meg nem értő tömeg e két végtel között van.

Ez azon tömeg, a melyet orránál fogva lehet vezetni s a mely nem is érdemel jobb sorsot ennél.

A hány ember, annyi nézlet pont, annyi látkör.

A világtörténetben a legnagyobb bajokat a rosszul és a meg nem értett eszmék okozták.

Egyesek értenek — a tömeg csak olvas és lelkesül.

A ki nem tud *szeretni*, nem érdemli meg a *szerelmet*.

Mindenki feljogosítva érzi magát rosszat mondhatni a többiekéről, a nélkül hogy a többieket feljogosította volna, hogy róla rosszat mondhasanak.

Vannak könyvek és ujságok, a melyeknek célja az általános szellem terjesztése.

A szellemért az igazság, a szellemért az erkölcs. És a nép mohóan olvassa mindezt. Aztán a nép nyilatkozik. Hogy is van csak az a híres közmondás?: «A nép szava, az Isten szava».

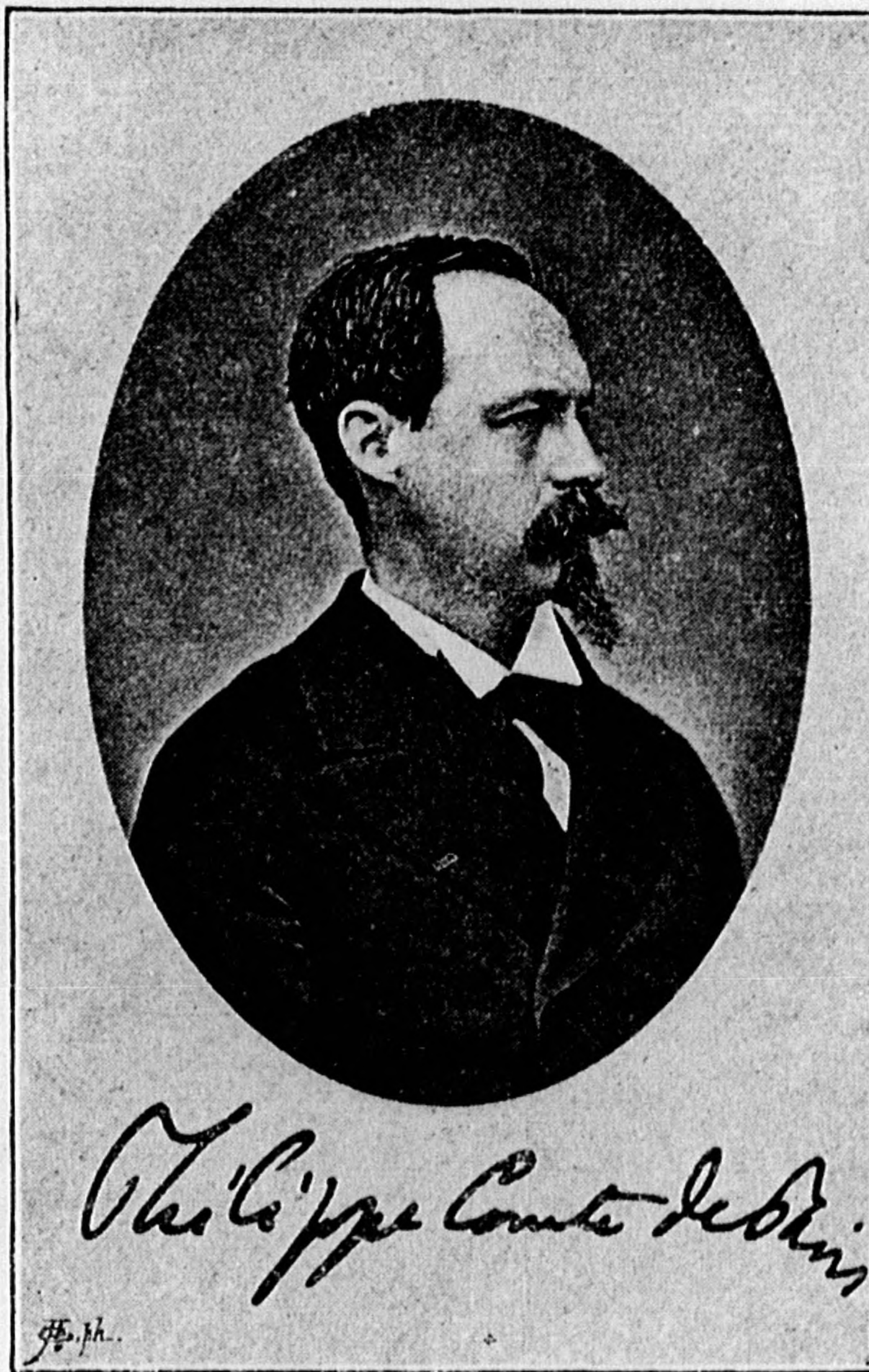
Gyakran olyan ítéleteket hallunk, melyek által az, a ki mást ítél, önmagát ítéli.

Másról beszélve, a saját jelleme lesz világossá előttünk.

Ha azokból az órákból, a melyeket az ember az eszmék világában töltött, hirtelen lesüllyed a mindennapi élet zajába, be lesz sodorva a közönséges emberek közé, kénytelen lesz részt venni abban az üres haszontalan zajban, a mit társalgásnak neveznek; kénytelen elviselni azokat az ostoba lélek nélküli tréfákat és végig hallgatni mindazokat a szellemi hulladékokat, a melyeket a mindennapi ember mindenünnen összehord és aztán mindenkire rászó, — akkor értjük csak igazán azon embereket, kik összeálltak arra, hogy egyedül lehessenek az Istennel — a végtelennel és önmagukkal — a végessel és megvetik azt a társas életet, a mely mindene a tömegnek.

A közönséges emberek előszeretettel érdeknek tüntetik fel kötelességeiket.

Minket ítélnek és mi ítélünk. ez az általános törvény, pedig sokkal helyesebb volna, ha így hangzana: magunkat ítéljük, magunkat ítéljük.

A párisi gróf.

Franciaország ismét válság előtt áll. A köztársaság (a mint előre látható volt) nehezen tarthatja fenn magát. A francia nép nem demokratikus. Sem *vére*, sem *tradíciói* nem utalják erre. Egy nép, mely minden időben és korban a fényűzést képviselte, az aligha változhatik meg annyira, hogy egy csapásra a svájciekkel a puritanizmust képviselje Európában.

Franciaország — Páris. Páris pedig fényűzés nélkül elenyészik, semmivé lesz; pu-

ritán Páris abszurd, képzelhetetlen. Különben igazi, demokratikus (a szó szoros értelmében vett) köztársaságnak a mait sem lehet nevezni. A mai köztársaság a *pénzbeni* egyenlőség képezi; a mely aztán még sokkal nagyobb hierarchiát szült, mint az századok előtt — a feudális időkben volt.

A pénz uralma brutális, szivtelen, kegyetlen. A nép, a szegény elnyomott nép, az annyiszor gyalázott feudális időkben dolgozott urainak, de e seigneur-ök erkölcsi kötelességöknek tartották jobbágyaik mindennapi kenyerét megadni, őket eltartani. Ez olyan viszony volt, mint a mely az atyja és gyermeke között áll fenn. Noblesse oblige!

Az a tőke, a mely kiszívja a szegény ember utolsó csepp vérének, s a melynek szempontjából *ma* a francia törvények hozatnak, minderről nem tud, nem *akar* semmit sem tudni.

Erre rákezd jönni a francia nép. Nem a külpolitika, hanem a *szociális szándék* lesz a francia köztársaság bukásának oka.

Nagyon jó időben jött ez a mozgalom, midőn a monarchiát olyan ember képviseli akiben épen olyan jól megbizhatik a *katona* mint a *törvényhozó*, mint a *szociológus*.

A *párisi gróf* minden tekintetben a kor színvonalán álló, tanult, okos, lovagias ember. Kell-e több ennél?

Élettörténete röviden ez: 1838-ban született Párisban, atyja *Orleansi Ferdinand* herceg volt; az 1848-iki februári forradalom után Eisenachban neveli anyja, ez áldott nemesszívű nő, kit a párisiak még ma sem tudnak feledni.

Itt sokat megtanult. Mert sokat megtanul az, ki fényben született és ifjúságára árny borul. A trón lépesőjéről a számkivetés!

Később Angliába jut. Az amerikai polgárháborúban pedig hogy mily hősiesen vett részt, azt mindenki tudja. Ez idő alatt tanulmányozta Amerika hadászati és nemzetgazdasági viszonyait. Innen Angliába megy, a hol megírja híres munkáját az amerikai polgárháborúról. Az 1870-iki francia-poros háború alatt beáll a francia hadseregbe és hősiesen harcol hazájáért a nélkül azonban, hogy a francia korona elnyeréseért fáradott volna.

1873-ban *Comte de Chambord*-nál a bourbon-ok orleans-i ága nevében elismeri *V. Henriket* Franciaország legitim királyának. Ez idő óta hol egy franciaországi kastélyban, hol Párisban, hol Cannes-ban lakik, a hol tanulmányainak és családjának él. Neje *sz. Montpensier hercegnő* gyermekei: *Louis Philippe Robert* herceg (született 1869. február 6-án) *Amália* és *Heléne* hercegnők. *Comte de Chambord* halála után ő lett a család feje és így Franciaország törvényes

királya. A volt legitimisták és orleanisták, valamint a bonapartisták jó része (azok kik belátták, hogy a napoleoni szerencsesíllag örökre letűnt) körülötte csoportosultak.

Európa — legalább azon része Európának, a mely rokonszenvezik Franciaországgal — nagy örömmel fogja a lilimos trónon látni. Az ő uralkodása alatt tán felemelkedik még Franciaország azon polczra, a melyre világtörténeti multja utalja s a melyet a második császárság és az utolsó (remélhetőleg *legutolsó*) köztársaság alá ástak.

Neczpálli Justh Zsigmond.

A Wereschagin kiállítás Bécsben.

Az orosz mester egy újabb sorozat képpel jelent meg az oly szigorú bécsi kritika előtt.

Többnyire orientális tárgyú képek, a melyeket a művész jórészt keletindiai és palaestini utazásából visszatérve festett s e mellett vagy ötven darab ifjúkori kísérlet.

En első kiállítását, a mely Budapestet is megjárta, nem láttam s így festői fizionomiáját csak egy pár fotografiából ismerem, ebből nem lehet — nem szabad itélni. Pedig rendkívül érdekelt e festő, a kiről annyit beszélnek, annyit írnak s a ki a század elkényeztetett kedvencei közé tartozik.

Új képei a Künstlerhausban vannak kiállítva. Már a lépcsőház Wereschagin izlésére, színérzékére vall; a mester maga drapírozta gyönyörű keletindiai és persaszőnyegekkel. Feltűnően szép ezek között egy a melyet Wereschagin egy a nagy mogul által kétszáz év előtt szövetett szőnyeg után csináltatott. E «bevezetés» nélkül valószínűleg színházi diszlet hatását tenné az első szembetűnő kép, a mely *a walesi herczeg keletindiai bevonulását ábrázolja*. E festmény oly tarka és olyan rendkívüli hatásadászattal van festve, hogy az ember talán elkábulna ennyi szín láttára, ha nem jönne fel a lépcsőn, a melynek szinpompája előkészít e képhez, a mely azonban daczára ennek sem több, sem kevesebb, mint akármelyik Makart festmény. Roppant szinpompa, a mely roppant ürességet főd el. Ez nagyon meglepett és első benyomásnak nem volt a legkedvezőbb; soha sem hittem volna azt, hogy Wereschagin ilyen képet fessen, a gondolkozó, az érző Wereschagin, az a Wereschagin, a ki *Delacroix* és *Munkácsy* mellett a század egyik legnagyobb festőjének lett kikiáltva.

De menjünk tovább. A kép két oldalán két kivégzést ábrázoló festményt látunk. Wereschagin a világtörténet e tekintetbeni haladását három képen akarta feltüntetni. Az első a *keresztre feszítés*; a primitív korszak halálbüntetése még nem készült el. A második az *akasztás*, a harmadik — a

legújabb vivmány (!) — az *ágyu-golyó által való kivégzés*.

E két kép megbékített az első kedvőtlen benyomással.

Az *akasztás* igazi orosz hangulat, a háttérben három akasztófa, rajta elmosódott tetemek (igen ügyes, hogy a végvonaglást nem tüntette fel), az előtérben a bámulók, vagy ötven fej, mindegyik más érzést képvisel. Az egyikén vak düh kinyomata, a másikon kíváncsiság, a harmadikon szájalom, a negyediken boszu és így tovább. A tömeg előtt lovas katonák közönyösen néznek maguk elé, hozzászoktak már az efféle látványokhoz. A képet a sűrűn hulló hópolyhek mint fátyol főd el. Jellemző kép, a melyben az egész orosz világot megismerjük, ott látjuk a közönyt az alárendeltséget, a rajongást.

E kép pendantja az *ágyu-golyó által való kivégzés*.

Nagyszerű ellentétet képez az ágyu torka elé kötött áldozatok vak dühe a katonák közönyével. Azok egy világot óhajtanának megrendíteni, ezek megnyugszanak a világ rendjében, mert ennek így *kell* lenni. Technikája (mint különben minden Wereschagin képé) rendkívüli, a levegő, az átlátszó kék ég, a gyönyörűen festett sárga fővény és az áldozatok fehér ruhái rendkívüli összhangot adnak.

De Wereschagin nemcsak az ellentétek által tud hatni, nagy mester ő abban is, hogy hasonlót hasonlóval emeljen ki. Nagyszerűen festi például a fehér ruhákat fehér márvány alapon («a sir ablakánál», «az agrai moschée» czimű képeken.)

Tájképei kevésbbé sikerültek. Daczára annak, hogy realista és még ottis realiztikus vonásokat használ, a hol némi idealizmus szükséges, tájképei keresettek, néha édeskések szóval legtöbbször *nem igazak*. Szereti a nagyon ellentétes színek által való hatást (bár mint előbb mondtam, nincs szükségére rá), van egy pár képe, a mely hamis színezése által majdnem visszatetsző, így a *Himalayi éji tábor* czimű, mely igen erőltetett zöldeskék egével, hegyeivel és biborpiros pásztortüzevel; ennek színezése élénken emlékeztet *Zichy* színeire a *hulló csilagok* czimű képén, bár *Zichynél* e színek sokkal inkább elfogadhatóak, miután képe allegorikus és így nem az *igaz* által akar hatni.

Egy más *Himalayi tájképe* — a mely a nap felkeltét tünteti fel — jobb. Sokkal sikerültebbek arczépei, egy, pár kitűnő tanulmányfejet mutatott be, feltűnő egy az éhség által gyötört hindu munkásé, valamint egy *orosz remete feje*; mindkettő erős realizmussal festve, de ez a realizmus elfogadható. Kevésbbé azonban az, a melyet egy sorozat képének keresztül vitelénél alkalmaz, a mely képeknek Jézus életét

kellene feltüntetni. E képei kevés emelkedettségre, kevés fantáziára vallnak, a szó szoros értelmében «*piéd à terre*» dolgok. Hogy megfesse az Isten-embert, *elképzelte* azt, hogy sáros lábainak kellett a pusztában lenni s midőn negyven napig bőjtölt, akkor a legnagyobb valószínűséggel nem fésülködött.

Ez realizmus? Bizonyára nem.

Azzal mentik, hogy a történeti iskola hive lévén, csakis a történet nyomán festi Jézust, de tudtommal még azok a történetírók is, kik Istennek nem fogadták el, az eddig élt legnagyobb embernek elismerik.

Az nagyon téved, ki azt hiszi, hogy az realizmus, ha a földön járt legmagasztosabb lényt a mai — Palesztinában élő zsidók élőképe után, az azok arczán fellelhető — természetesen kemény pozíció, semmi magasztosra nem való vonásokkal, hosszú fésületlen hajjal, piszkos lábakkal festi. Ez kevés lendületre, sőt mondjuk ki, kevés izlésre mutat.

E képek nem gyöngék, mert gyöngé képet egy Wereschagin, ki annyira ura ecsetének, nem festhet, hanem rosszak, a melyeket azt hiszem, meg fog még banni egyszer, hogy festett.

E képek önkénytelenül felidéznek az összehasonlítást Munkácsy Krisztus-képeivel. De milyen más Munkácsy Krisztusa! Mily reális s a mellett mily magasztos, mily emberi s a mellett mily isteni. E két festő Krisztus-képei az e tárgyról festett képek két végletén állanak. Munkácsy Krisztusa ott áll legfelül, *Tintoretto*, *Guido*, *Tizian*, *Rembrandt*, *Ribera* és *Velasquez* Krisztusai mellett; ez az a megváltó, a milyennek a mai kor gondolkozója őt képzi; Wereschagin Jézusa egy palesztinai mosdatlan, állatias kifejezésű zsidó — ott áll mint legutolsó a legutolsó között.

Ha magasabb lendületű tárgyak festésére gyöngé a híres festő ecsete, nem tudom miért nem marad meg annál a határnál, a meddig emelkedni tud. Mily gyönyörűek például csataképei, mily óriási hatást tud itt anthithézisei és remek színezésével elérni. E képekben utolérhetetlen, így még a háboru szellemét senki sem fogta fel; e képekben van valami mélyen megrázó.

A kiállítás — nézetem szerint — leg-sikerültebb képe a «*Bulgáriában a háboru után*» czimű, a melyben a lehető legegyszerűbb eszközökkel a lehető legnagyobb hatást éri el (és ez nála igen sokat jelent). Egy nagy kereszt, a mely órákással van körülveve, a kereszt előtt a sirban nyugónak fekete ruhás, sűrűn fátyolozott özvegye terdel, háta mögött egy inas áll, bambán nézi a keresztet és urnőjét. E kép megkapó, csak úgy mint a «*Salamon falainál*» czimű: egy nagy kopasz fal, egy darab a régi Jeruzsálemből, közvetlenül előtte zokogó zsidók a

világ minden részéből ide zarándokolva, hogy régi szenvedéstüket itt elsírják, a háttérben egy részlet a lenyugvó naptól bearanyozva, egy darab fény a kezdődő sötétségben. Ezek nézetem szerint a kiállítás legsikerültebb képei, melyek megmutatják, hogy meddig tud menni Wereschagin — meddig és nem tovább. Sajnos, Wereschagin tulsokat fest és így képei nem egyenértékűek.

Mindenesetre rendkívüli érdekű e 150 kép és rajz, már azért is, mert ebből megismerhetjük Wereschagin egyéniségét. Jellemző vonásai ezek: igen nagy erő, rendkívüli technika — talán tulságos nagy; az a hibája mint Zolának: annyira mesterien fest, hogy sokszor tulfesti magát s így tulfegy a jó izlés határain. Néha oly nagy antitéziseket használ, hogy ez erős ellentét bántó, kellemetlen. Aztán meg hogy idealistikusabb tárgy festésére képtelen, ezt megmutatta Krisztus sorozatával. E soi disant «reális» Krisztus épen csak annyira nem fogadható el, mint a francia klasszikus iskola parókás, fehér kezű, fehér képti, selyemruhás, finom arcú, szakácsnői. Mert az egyik oly kevésbé igaz, mint a másik.

Nagy ügyességgel használja a kemény színeket, sokszor épen a legdisharmonikusabb színek egymás mellé állítása által éri el a legnagyobb hatást. A fehér festésében pedig csak oly mester mint Munkácsy, olyan havat és olyan márványt pedig mint ő, még nem festett senki.

Wereschagin e nervozus, az erős hatásokat kedvelő század festője par excellence; és a művészettörténetben *Zolával* és *Sarah Bernhardt*tal az utolsó évek művészetét fogja képviselni. Hogy maradandóan fognak-e hatni képei, az más kérdés.

Ha Wereschagin meg akar maradni azon a polcon, a melyre a század uralkodó áramlata sodorta, igyekeznie kell csak oly tárgyat festeni, a melyet *átérez* s a melyet *átért*, mert a színpompa nem fűdi el az irt s nem kárpótol a gondolatért. Ne fessen olyan képeket, a melyek művészi egyéniségének harmoniáját megrontják s a melyek nem méltók sem önmagára, sem azon irányra a melynek Wereschagin főzészlvívői közé tartozik. A ki már oly nagybecsű műveket hozott létre, az művészi hírének tartozik ezzel. N. J. Zs.

Egy kivándorló magyar zeneművész.

Azt mondja a közmondás, a mit Jancsi meg nem tanult, János azt nem tanulja meg. Állok elébe ezen, a köztudat által patentírozott igazságnak. Mondok én olyat, a mit én Jancsi-koromban el nem hittem, bárha a szent írásban volt is megírva s most hiszem és vallom.

Szánom s bánom, de minthogy elmúlt, tehát jóvá nem tehetem azt a makacsságot, melynek következtében a vallástanitóm, néhai Herkó páter, tizenöttször egymásután

elmondani kényszerült a szentírás azon tételét, hogy az arkangyal harsonája a temetőből is képes leendő feltámasztani azokat, a kik *valaha éltek*. Hasztalan színezte azt ő ki képzelő tehetsége másfélarasznyi határai közt, engem lehetetlen volt meggyőzni.

El nem tudta velem hitetni azt, hogy felébreszthető az, mi már egyszer el lett temetve.

Miután elhitetni nem tudta, a megoldatlan kérdés függőben maradt. S mindketten az itéletnapjára halasztottuk a megbizonyosodást.

Nem kellett addig várnom — hogy meggyőződhessenem az elhaltak felébresztésének lehetőségéről. Ilyképen történt a megtérés.

Az írók és művészek körében fekete kávé mellett egy délután elkezdett Serly Lajos néhány saját szerzeményü népdalt játszani. Azok a népdalok a legrégebb s legnépesebb temetőből: *lelkünk*ből felébreszték halottaikból a szunnyadozó örömeket, bánatot. Attól a magyarosan érzélgő, cigányosan dévajkodó nótáknak hangjától mióta feltámadni láttam a kihalt érzelmeket, hiszem a meghalt test feltámasztásának lehetőségét.

Nem akarom ócsárolni az itélet napjára ébresztőnek kijelölt angyalnak hivatását, de nem tartom mesterségét olyan szépnek, hogy őt, a temető halottjainak megébresztőjét, összehasonlítsam azzal, ki a lélek halottjainak felébresztésére bír hatalmat.

Erről a nagy hatalmasságról: Serly Lajosról kívánok szólni. Régi kenyerespajtásom ő, még azon időből, mikor még egyikünknek sem volt kenyere. E régi jó barátságra hivatkozva mondom, hogy tudom én, ki az a Serly Lajos és merre van házája!

Serly valódi fenegyerek! Olyan érzést képes ébresztetni a lélekben, a minőt akar. Ellenben hiába való az értelem akarata.

Az ő nótáinak hallgatója ha szerelmes, dalaiban megtalálja a rokonérzést, mely megsokszorozza gyönyöreit; hatást vet a sziv bánatának, megbirkózik azzal s még a gyökerét is kitépi a kétségbeesésnek; kibékültet halalos elleneinkkel, elapadt reményeinket megárasztja s felvidul dalától még az is, kit a szeretője csalt meg.

S mindehhez való ereje nem rejtezik valamely bűbájban, bárha garabonciás diák korában tett is szert erre a hatalomra. Ugyanis a mint az élet vihara dobálta őt az ország egyik szögletéből a másikba, találkozott egy nagyon szép leánnyal; tudjuk azt, hogy nem nehéz belészeretni a szépek szebbjeibe, így történt Serlyvel is. Minden nagyobb megerőltetés nélkül belészeretett abba a szép lányba és megkérte a kezét.

Nemsokára az a szép leány felesége lett s egyuttal muzsája is egy személyben. Ez volt az első kedvezés a végzettől.

Ennek a szép asszonynak ragyogó szemében rejlik Serly termékenysége. Tudom, mivelhogyláttam, hogy másképen is van érdeme annak a szép asszonynak a szép dalok alkotása közben. Meglestem egyszer másszor Serlyt, mikor épen nótát fabrikált. Semmi az ő ereje az ő házi muzsája nélkül.

A mint körülbelől elkészül valamely nóta, elénekelte azt az én barátom az ő házi muzsájával.

Ez az ének megítélése annak az új születettnek. Ha szívéhez szól és jól áll a kac-

kiás menyecskének a dal, úgy országvilág közkincsévé válik mihamar. Ha pedig a kis menyecske-muzsa nincsen megelégedve véle, úgy elhelyeztetik az a dal, hogy hiába vár a feltámasztásra.

Hangja gyönyörűségénél, csak a képzelte tehetsége szebb e házi muzsának. Serly kisebbitése nélkül mondhatom, hogy nem ritkán jelenik meg Serly falai közt egy-egy oly népdal, melyet az ő kis felesége faragott a szíve utasítása szerint.

Már most ha elgondoljuk azt, hogy az ilyenhez Serly írja a zenét, nem lehet csodának minősíteni azt, hogy Serly dalaiban nőies báj és férfias erő egyesülve hódít a nagy világban.

Most pedig nézzük meg, miként lett a semmiből valami, az Isten-adta tehetség, meg két akkora önérdem által, a házi muzsa tekintetének bűbajos varázsa alatt.

* * *

Serly Lajos Losoneczon született 1855 márczius tizenharmadikán. Zsenge gyermekkorában már nagy hajlamot tanusita a zene minden válfaja iránt s különösen a magyar népdalokat szívesen hallgatta, ha a házi-cselédek énekelni kezdtek. Ez idő multán a népdalok s énekgyűjtemények tanulmányozása közben jó segítségére szolgált. Mint ötéves gyermek, a bátyja számára vásárolt zongorán egy hallás után hangjegy és tanító utmutatása nélkül képes volt az előjátszott gyakorlatokat hiba nélkül lejátszani. Atyja azonban fiatalnak itélvén őt, zenei képeztetésébe nem akart beleegyezni. Ugy vélte, hogy a gyenge alkotású fiúnak egyelőre a tanoda kötelezettségeinek megfelelni is elég munkát ad. Később miután az atya látta, hogy fia igen jó eredménnyel végzi az iskolai tanulmányokat, jutalmazásul zenemestert fogadott melléje.

Teljes odaadással s igen szép reményekre jogosító eredménnyel tanult néhány évig, midőn egészen váratlanul atyja elhatározá, hogy fiatalabbik fiának kell átvennie az ő általa birt bórgyárat. S hogy teljesen érthesse a reáruházandó tulajdon kezelésének módját, a mint fia az 5-ik gymnasialis osztályt Losoneczon jó eredménnyel bevégezte, beosztá őt a timárlegények sorába. Az eleven fiu itt egyik bajt a másik után követé el. Kedvetlenül végezte a kiosztott munkát. Sokszoros kérelmei daczára is atyja nem egyezett belé, hogy e pályáról letérjen.

Egyetlen vigaszát a zongorajátékban lelte ezen időben. Mikor a munka bevégezését jelző csengetyüt kezdtek huzni, esti 7 órakor timárosan nekigyüreközve, nehéz munkától feltördelt ujjaival menekült zongorájához.

Az atya határozott akarata ellenében látván, hogy nem boldogulhat, bárha határozott vágya nem volt, mégis szünetlen elméje azzal foglalkozott, miként szabadulhatna meg a timárságtól. Midőn a gyűlölt mestersége iránt való ellenszenve felhalmozódott, mint egyetlen mentőeszközt látá maga előtt a Losoneczról Liptó-Szent-Miklósrá készülő vándorszínész-társulathoz csatlakozni.

A 14 éves, de jól kifejlett fiut, kit a zenét illetőleg használható tagnak tekinteték, a társulat tagjai szívesen magukhoz fogadták. Öröme azonban az ifjunak nem tartott sokáig. A nyomor és nélkü-

zés, melynek részesévé lőn a szegény társulatban, nem bántotta, de szünetlen gyötré a félelem, hogy atyja utána jön. Megváltotta nevét is Losonczyra. Mindez nem segített rajta. Atyja csakhamar előtte temett s mindennemű megbeszélés nélkül visszavitte Losoncra.

A szigorú, de értelmes apa, belátván fiának legyőzhetlen ellenszenvét a reá tukmált pálya iránt, elhatározá néhány évre újra iskolába küldeni. Rimaszombatban egy jómédu családdal szállásolta el, ott végezte a 6-ik osztályt.

Nevezetes fordulópontot képezett ez év életében. Fáby igazgató szívességéből itt olvasván az első zeneelméleti művet, Lobe zenészeti szabályait, meggyökerezett ielkében a vágy a zenészeti pályára lépni.

A következő két év alatt Pozsonyban a 7-ik és 8-ik osztályt végezvén, az ott játszó jeles operette-társulat tagjaival megismerkedvén, mind határozottabban irányítá tanulmányait a zeneelméletek s gyakorlatokra.

A lyceumban zenekart szervezett, mely a dalárdával egyetemben hangversenyeket tartott s ezen fellépések alkalmával Serly magánjátéka és szerzeményeiről a lapok kiváló elismeréssel nyilatkoztak.

Atyja azonban mostsem szünt meg őt rábeszélésével vis-zatartani a zenészeti pályáról, mely pályán nem látta biztosítva fia jövőjét. Az ifju azonban szilárdul ragaszkodott elhatározásához, még akkor is, midőn atyja, az anyagi segély megvonása által tett kísérletet a zenészeti pálya iránt való hajlandóságának megtörésére. Zeneleckék tartását vállalta el s ebből tartá fenn magát. Midőn pedig a beállott szünidők következtében a kenyérkeresetnek e módjától is megfosztva lőn, elment színészeknek.

Csekély holmiját elárusítván Pozsonyban, legyalogolt Zalaegerszegre, felvette újra a Losonczy nevet s irta a szinlapokat, hordta a requisitumot, tisztogatta a szinpad lámpáit s egymaga képviselte a szegényes szinpadon — a népet.

Lelkének vágya itt nem hagyható sokáig tartózkodni. Felköltözött Pestre, azon elhatározással, hogy minden apai segély nélkül is ott megél. Az országos zeneakadémia tanárai a szerény ifjunak szép képzettségét méltán megbecsülve, tőlük telhetőleg tanórák szerzése által törekedtek helyzetén könnyíteni. A következő évben 1876-ban Bécsbe ment, majd Klagenfurtba.

Valódi méltatásra a berlini zenészeti szakkörökben talált 1879-ben. Magyar zeneszerzeményeit az általa rendezett hangversenyeken a legelőkelőbb társaság leirhatlan lelkesedéssel fogadta. Ugyanekkor a német zenészeti folyóiratokban több és igen nagy feltűnést keltő zenei tanulmány jelent meg tőle.

Hazatérvén Magyarországra, Erdélyi Mariettával tett egy művészi körutat s ennek végeztével Erdélyi Marietta szintársulatához szerződött a karnagy állomására. Daczára, hogy a szintársulat betanítása rendkívül sok időt vett igénybe, Szabadkán dalárdát szervezett mely rövid idő alatt az ő vezetése alatt az ország elsőrendű dalárdái közt méltán foglalhatott helyet.

Szabadkáról a kolozsvári színházhoz kapott meghívást s ott rövid idő alatt lelkiismeretes buzgalomával az ének és zenekart

ugy kiképezé, minő tökéletes azelőtt az sohasem volt. Kolozsvárott már több becses termékkel szaporítá zeneirodalmunkat.

A kolozsváriaknak nemcsak kegyét, de nagybecsülését is oly annyira kiérdemelte és úgy elhalmozták elismeréssel, miként alig tudott elválni azoktól, midőn egy év múlva a népszínház igazgatósága részéről meghívatott. Érezvén azt, hogy csakis a fővárosban értékesítheti méltóan erejét, fájó szívvel bár, de elbucszott Kolozsvártól.

A népszínháznál csakhamar bebizonyult mily tevékeny, buzgó és értelmes erőt, alaposan képzett zenészt nyertek személyében.

Gyermekkorától kezdve ismervén a népeletet s a régi magyar zenét, dalait oly modorban szerkeszti, mint Bihari Sarolta vagy Czinka Panna. Mai nap ő, az igazi magyaros-népies zene-szöveg alkotásában egyetlen.

Rövid két év alatt a *Tót leány*, *Fütyty*, *Csókon szerzett vőlegény*, *Marcza Mariska*, *Vén kupecz s Czigány Panna* által neve oly ösmeretessé s dalai oly kedvelté váltak, hogy az ország minden zugában ifju és vén azt dudolja, ha örül vagy bánkodik.

Ki ne ismerné manap a «Feleség, feleség... Két csillag egymáshoz közel... Dal a nyulról. Mire ragyog a sok csillag, Bánatosan zeng a madár, Süri sötét rengetegben járkálok, Megizentem a rózsámnak estére, Uri tempó, paraszt tempó, Fekete szemed miatt, Szépen zöldel az eperfa levele, A ki téged csak egyszer is meglátott, Czigány Panna az a hied, Sujt az átok mert szerettelek stb. című nótáit.

Ez alkalommal legyen elég a nótából, mely arról az *uri cigányról* szól, *ki a nótát fabrikálja, arról a magyar művészről* szól, *kinnek számára szülőhazája nem termel kenyeret s kénytelen külföldre bujdokolni, hogy éhen ne haljon!*
Dr. Váli Béla.

SZÉPIRODALOM.

Ózikeknek.

I.

*Ózikek, gödölém, ha mi ketten együtt
Bejárjuk a völgyet;
Mely alatt sziveink egymást föltalálták,
Keresvén a tölgyet.*

*Rekkenő hőségben, ha fölénk nyájasan
Borul enyhe árnya,
Pajzánkodik velünk és ragad magával
Képzeteink szárnya.*

*Meghord földön, égben mindenütt hol hisznek,
Szeretnek remélnék,
Rég elmúlt időkben, melyekről a költők,
Krónikák regélnék.*

*Mennyei összhanggal üdvözli röptünket
A Sphaerák zenéje
Ha lankadunk, éleszt ambrosia s nektár
Illata és kéje.*

*Az Elysiumban, hol a szerelemnek
Üdvözülte laknak
Phylemon s Baucis, Abelard s Heloisa
Testvérként fogadnak.*

*De ha visszatérünk; ha megint a völgyet
Járjuk, kéz a kézbe.*

*Áradoxó szívvel susogjuk egymásnak
Szemtől szembe nézve.*

*Volt, van is szerelem; de nem volt, de nincsen
A mienknek párja;*

*Mely a mennynek, földnek, mult s jelennek üdvét
Mind magába zárja.*

II.

*Mienk a menny, föld, mult, jelen,
Miért kutatni szüntelen
Hogy a jövő kié lesz?
Ne tétovázz; idő halad
A boldogság nem kér, de ad,
S nem is remél csak áldoz.*

*Multnak, jelennek adj kezet,
Vak a jövő, vakot vezet,
Kecsegtet, ám epeszt is:
De ifjit az emlékezet,
S mit a ma nyujt, az élvezet
Sebet ha üt, hegeszt is.*

*Ne félj, hogy éltünk tengerén
Írányt vesztiünk, ha nincs remény,
Mely kebleink betöltse.
Hisz a jövő szünik, sugja, csak:
A szép jelen viráginak
Lesz és lehet gyümölcse.*

Mozes Imre.

Uti emlékek Délamerikából.

Irta: Balázs Gábor.

IV.

Most pedig keressük föl a vízi város állandó lakóit, az «Equipaget», mint a hogy a személyzetet tengerésznyelven nevezik. A matrózok, ősi hagyományos szokás szerint a hajó orrába szokták magukat befészkelni. A «La France»-on is itt van berendezve lakosztályuk; kettős ágyaik vannak egymás fölött, alul jól elzárható fiókokkal ellátva; mindegyiknek védszentje a lehető legezifrább felékitéssel alvó helye fölött van fölragasztva, kinnek pártfogását vallásosságuknál fogva naponkint kikérik. Itt van elhelyezve kedves állatjuk, egy-egy papagály, cotorito, macska avagy éneklő kis madár; közös hosszú asztaluk a helyiség közepét foglalja el, aljában raktárt képezve a viharban használni szokott viaszkos vászon öltözéküknek, az ülőpadokat étkezés alkalmával a kényelem kedvéért egy-egy szál vastag kifeszített kötél helyettesíti; mindkét oldalon piperészkedési hajlamuknál fogva «toilette» tárgyak minden egyesnél fölöslegben vannak. Az apróbb zugok, francia szokás szerint, értéktelen csecsebecsékek tömvek, mik között a porcellán figurák és csinált virágok tulnyomólag képviselvék, van egy kis könyvtárpölczuk, körülaggatva gitarré, harmonikára, dorombra, s más fajtájú általuk használni szokott hangszerekkel; itt vannak elhelyezve, elől a legkeskenyebb zugban a hajó gyerekek «galuskái», melyeket minden este felbontanak, két végüknél fogva a kijelölt horogba beakasztanak, bele bujnak s alusznak, mint a bunda, reggel megint gondosan összehajtogatva függő ágyaikat.

Katonai beosztásuknál fogva a rend és tisztaság igen nagy, habár szobájukban a nélkülözhetetlen halzsir-illat állandóan meg van honosulva.

A matrózok a mily bárgyu, ügyetlen és nehézkes egyéniségek a szárazon, ép oly eleven, fürge és okos gyerekek saját elemükön, a vizen; öntelt büszkeséggel, egy nemével a főlénynek sürögnek forognak a hajón, legdurvább teendőiket is bizonyos kecses és csinnal végzik, lehető legkevesebbet érintkeznek a «bourgoise»-val, mindazáltal nagyon udvariasak s jó szívűek, egymással valóban testvériesen élnek s előjáróikkal szemben nem annyira a fegyelem, mint inkább a bizalom tiszteletével élnek; türelmük kimeríthetetlen, sokat ábrándoznak s szabad idejük legnagyobb részét személyiségük csinosítására fordítják, a szolga személyzetet határozottan lenézik, szeretik a szeszes italokat, s ha kedvük kerekedik, zenélnék, dalolnak, tánczolnak, de mindig csak maguk között, gondosan megóva az «Esprit du corps-t». Viselnek «amulettet», de legtöbben, miután nagyon szerelmesek, dulcineáiknak medaillonban foglalt képmását.

Maga a szolgaszemélyzet rangfokozat szerint osztályozza magát, az elsőség természetesen a szakácsokat, az ingyenczek eme védszentjeit, a tűz gyermekeit illeti, kik is naponkint váltakozó hófehér ruhájukban a konyhák és területeik korlátlan urai s miután működésük tárt ajtó és ablakok mellett az ott járó-kelő közönség szeme láttára történik, kik kíváncsiságukon nem tudván uralkodni, folyton kandikálnak a fazékok misteriuma felé, működés közben a franczia «Alcazar» legújabb dalait vagy énekelve vagy füttyülve, de mindig a legnagyobb szabattal adják elő, szeretnek érintkezni a közönséggel s hizeleg nekik, ha gyártmányaikat magasztalják, titokban fönmaradt élelmökkel dugárusságot folytatnak s bizarrságuk abban áll, hogy soha nem szívnak mást, mint a legjobb török cigarettéket.

Ezután következnek a pinczerek, a hajó lepkéi, ezek mind szép fiúk, mert épen mint a jézsuitáknál úgy a hajón is pinczérnek lenni első feltétel, hogy szép legyen az ember; ezek a mosolygó és elkényeztetett adonisok, kora reggeli teendőiket blouseban, regényesen kihajtott inggallérral végezik, míg a nap hátralevő részét fekete frakk és fehér nyakkendőben töltik. Minden tettük magán hordozza az illem szabályait, az asztalnál oly kellemmel szolgálnak fel, hogy a szépnem el van bűvölve általuk, előzékenységük határt nem ismerő, míg szárazföldi pályatársaik szemtelenségében nem osztoznak, s miután folytonosan a «magasabb körökben» mozognak, azok modorát is elsajátítják, fűrtjeiket, szemöldeiket és arcukat nagy gonddal ápolják, szeretik a virágokat, üznek szemjátékot, tudnak pirulni, adják a szemérmest, meghallgatják a vallomásokat, viszonzozzák az érzelmeiket, míg végre meghagyják magukat hódítani. Ezek az újabbkor férfi «grisettjei» nem ritkán jó «parthiekat» is csinálnak, a viszony tartama alatt hűségesek, s tudnak hallgatni, csak egy gyöngéjük van: szeretik az «emléket» s ezek között az értékes tárgyakat, mit ha tisztelőiktől nem kapnak szép szerével, akkor a legkedvesebben eltulajdonítanak; késő este magukban soha-

sem mutatkoznak, s viseletük ellen nem lehet kifogás. — A hajó-társadalom legutolsó osztályát a szolgák képezik, kik szurtos foglalkozásuk miatt általános lenezésben részesülnek, pedig a legbecstületesebb s leghasznosabb tagjai a hajónak, leghivebb barátai a birkáknak, melyek között étetés és itatás közben napjaikat töltik, jámbor szótalan halandók, kik megtestesült egykedvűségük mellett csak a bagók irányában mutatnak némi érdeket.

Ezzel befejeztük a társaság fölötti szemlénket s most már ismerősök között mozgunk.

A hajón minden jelentéktelen esemény érdeklél bir, s meg van a néző közönsége; alig irták föl a fekete táblára délben, hogy hányadik fok hossz s szélesben járunk és hogy hány mértföldet haladtunk huszon-négy óra alatt, már is siet mindenki saját szemével meggyőződni a tény valóságáról, sőt igen sokan arról még naplót is vezetnek; ha a főkapitány, ki az állandó szolgálattól föl van mentve, megjelenik napközben az állványon s bizonyos láthatatlan pont felé irányozza látcsövét, azonnal tolongás keletkezik, a látcsövek egész raja igénybe vétetik, míg a találgatásoknak se vége se hossza: «vajjon mit nézett», «vajjon nem lesz-e vihar»? Epen így lesz féltékenyen ellenőrizve a matrózok működése a kötelekkel, melyeknél mindig vihar elleni előkészületeket gyanitnak. A mulatságosabb jelenetek közé tartozik, ha valakinek a fővegét a szél a tengerbe sodorja, s gazdájának nem marad egyéb teendője, mint utána bámolni; úgy szintén sokakat felderít a főszakács naponkénti szemléje, melyet a ketreczek fölött tart, azoknak tulzsufolt lakói közül a jobb létre szenderülteket kiszabadítandó s megható gyászbeszéd után a hullámok közé temetendő; de legbámulságosabb szórakozást nyújt a vértől nem irtózó közönségre a mészárosok naponkénti működése, hogyan vonják fel a hajó fenekéről a különben is elvadult szarvas marhákat, hogyan engedik magukat a szelid természetű birkák, hármásával, négyesével szarvuknál fogva összekötve a felszínre emeltetni, hol már minden előkészület meg van téve fájdalom mentes kivégeztetésükre s valóban elismerésre méltó ügyességet tanusítanak a «végrehajtók», midőn a bőszült ökröt egyetlen jól irányzott szurással megölik, bőrét három percz alatt testétől szétválasztják s hidraulikus czeментtel behintve a hajó fenekére szállítják; a hus azonban használható szeletekre hasítottik, míg a belek azonnal a tengerbe vándorolnak, kivéven a paczalt, a gurmandok kedvencz eledelét, mely teljes tisztulás végett 12 órára oltott mészbe tétetik s csak azután kerül a szakácsok művészi kezei alá. Így történik ez a birkákkal is, azzal a különbséggel, hogy ezek a jámbor állatok mielőtt bundájuktól megfosztatnának, előbb egy nagy fujtatóval bizonyos ponton felfúvatnak s csak ha már domborodásuk netovábbját elérték, kerülnek bonczkés alá. Magától értetődik, hogy a mindkét fajtájú vizet pazarosságig igénybe veszik eme műtétéknél; a naponként megújuló vérlázító jelenetek három-négy óra alatt bevégezvük, mely idő elteltével a helyszínén még csak nyoma sem látható. A pulykák s szárnyasok lefejezésével egy lelketlen kukta van megbizva, míg tollaik fosztásánál a nővilágból dilletáns

műkedvelők is közreműködnek. — Megörökítésre érdemes képet nyújt még a harmadik osztály étkezése a szabadban, hol is a csoportok minden kigondolható helyet elfoglalnak, párolgó tálaikkal, melyeket fesztelentül körül állnak, ülnek, térdelnek és fekszenek, hogy minél kényelmesebben elkölthessék izletes napi eledelüket, nem törődve a nap forró sugarai, a szél pajzán fuvása, avagy a nagy ritkán szeszélyes eső cseppjeivel, s nem mindig szoritkozva a kezük ügyében levő kés és villa segélyére, de annál nagyobb lelkiismeretet tanusítva a bor fogyasztásánál. Ezen alkalomnál nyílik tér a csoport-parancsnokok tapintatos eljárására, itt kell tanusítani a legszigorubb részrehajhatlanságot, a vastag étel, de még inkább az egy darabban levő peccsenye s legfőképen az egy kannában levő bor kiosztásánál. A legkisebb eltérés, félkanál étel, egy kis kövérség a sültből, avagy néhány csepp fönmaradt bor elégséges, hogy a kedélyeket fölizgassa, melynek némi lecsillapítására, s az is csak ritkán sikerül, a parancsnok saját adagját kénytelen áldozatul hozni, — ha az étkezés bevégeződött, annak nyomai az erre várakozó örök által azonnal eltüntetnek s ekkor kezdődik a siesta, a hol bodor füst mellett festői csoportozatok alakulnak, s csak a holdvilágot várják, hogy megszólaljon a zene, a dal, s gyakran a tánc is... míg Morpheus bácsi a hajóra is beköszönt s mindenki fölkeresi nyughelyét, kipihenendő a nap «terhes fáradalmait».

A nyughatatlan lyoni öbölből szerencsésen kibontakoztunk s az első derűs napunkon érkeztünk meg a földközi tenger világhírű szorosa, Gibraltárba, hol is hajónk nem időzött tovább, mint egy óráig, tudni illig míg jelvényeivel kimerítően tudatja, hová megy, honnan jó, kit és mit visz és hogy mi az ujság a hajón. — Az angoloktól oly nagy féltékenységgel őrzött sziklavárból tulajdonképen mit sem lehet látni, falai kül részét szikla bérczek képezik, ágyu telepeik az e célra növesztett sűrű bozótok alá rejtve; egyetlen bástya magaslik fölötté, honnan a hajóval jelvényeznek, oldalánál terjed a kis városka szétszórt apró házaival s tekintélyes világító tornyával; egyedül a parancsnok nyári laka mesterségesen fön-tartott parkjával bir a szemre vonzó hatással. Szakértők nyilvánítják, miszerint az erőd a «Krupp»-ágyuk behozatala óta még egyszer annyi jelentőséggel bir; igaz biz az, hogy ezen a szoroson egyetlen egy ágyu golyó elég arra, hogy tönkre zuzzon a várbeliek akarata ellen keresztül hatoló bármily közönséges hajót; — kiszállni nem lehetett, különben is idegent semmi szín alatt az erődbe nem bocsátanak s így utunkat minden tartózkodás nélkül tovább folytattuk.

Alig hogy Gibraltárt odahagytuk, kezdődött a spanyol partok véghetetlen hosszában való elvonulásunk. Ennek a szép országnak tengerre eső oldala nagyobbára lakatlan, meredek sziklahegyek, apró bozótos erdős részek, helylyel-közzel a tengeri fehér homok benyomulása a lapályon, a hegyoldalon egy-egy zordon kolostor, gondosan ápolat darabka szőlőtvetvénnyel, kised halász kunyhók csoportozata szárnyas bárkákkal, itt-ott még jó karban levő várromok, a régi idők eme bámuló jelvényei, egy egy hegyszakadékban kised falucska egymásra halmozott tetőtlen házaikkal, hon

nan csak a templom és ennek haranglába magaslik ki láthatólag. A tengerszín fölé kinyuló óriási szikladarabok, szeszélyesebb-nél-szeszélyesebb alakokat ábrázolva, pár osztriga «bank» (telep), hol pár száz mindkét nembeli félmeztelen ember keresi a tengerben keserves kenyerét, nagy ritkán művelt földrészek, melyeknek legszebb pontján a büszke «Grand» ódon palotája emelkedik, körül csoportosítva a munkás nép lakhelye és a gazdasági épületekkel; közbe-közbe egy olivaerdő aljában az olajgyár örökkön füstölő kéményével, s a veszélyes helyeken egy-egy magában álló, egyetlen lakóju világító tornyával.

Maga a tenger itt már nyugodtabb s lakói közül többen merészkednek a felszínre, első helyen a delfinek folytonos bukdácsolás közben óra járásnyira is csoportosan kísérik hajónkat, ugyszintén utunkban a repülő halakat riasztjuk föl tanyájukon, melyek gyorsan és meglehetősen messzire repülnek a légben, míg visszaesnek elemükbe. Névtelen falánk nagy halak követik hajónkat, melyeknek jelenlétéről csak valamely ázalék tengerbedobása alkalmával veszünk tudomást. — A felszínen itt még mindig látni hajókat, nem esoda, hiszen még mindig «járt uton» megyünk, egy-egy három árboczos nagy hajó kifeszített harmincz-negyven vitorlájával, mint valami óriási kísértet, egész kis raja az egy árboczos tengeri halász hajóknak, amott egy gőzös tűnik fel, utána uszó füstfelhőjével, nem messze tőlünk egy udvarias hadi gőzös, mely háromszor tis/teleg lobogójával, mit részünkről is azonnal ugyanannyiszor viszonzunk, közvetlen mellettünk, szabad szemmel kivethetőleg személyszállító gőzös vonul el, anélkül, hogy a két hajó egymásról csak tudomást is venne; maguk az utazók is csak némán bámulják meg egymást. Ezek ellenséges hajók, s a vizen sincs másképp ha az ember ellenségével találkozik. Itt találkoztunk még a «Leviathan» nevű hajókirállyal, mely hazatérőben volt amerikai utjából, hova kimért lépésekben szállította a víz alatti távirdahuzal százezer mázsákra menő kaucuk-esőveit.

Hajónkon úgy látszik ma vette kezdetét utazási évadunk, az első verőfényes nap, nyugodt tenger mellett, utasaink mindnyáját a szabadba esalta, kik is szeszélyes és korlátolatlan toilettejükben el is foglaltak minden szabad tért; csak most láttuk, hogy tulajdonképen mennyien vagyunk; szegény matrózoknak valóban nagy türelemre van szükségük, hogy a hullámzó tömegeken s a lábatlankodó apróságokon keresztül hatolhassanak, a nélkül, hogy valakit bántanának, a derült nap a kedélyeket is felderítette s kiki igyekezett is a maga módja szerint szórakozni.

Most mutassunk be hajónk nevezetességei közül egynehányat.

Egy áldozat.

Erdős Juliskának hívták.

Gyönyörű szép zalamegyei leány volt. Magam is jól ismertem.

Szobaleány volt egy ügyvédnél, a kit minden hó elején legalább egyszer meg kellett látogatnom; onnan ismertem.

Nem barátságos látogatások voltak, miket az ember akármikor végezhet, hanem oly

«kell»-féle látogatások, miket nem tanácsos elmulasztani s miket az emberek többnyire kora reggeli órákban tesznek, hogy még otthon kapják az illetőt, mert okvetlenül szükséges a találkozás.

Én oly korán szerettem tul esni rajtuk, a mily korán csak lehetett s így olykor nagyon is korán találtam menni, a mikor a «nagyságos» ur még öltözködött vagy reggelijénél tilt.

Ilyenkor a barátságos szobaleány mindig azt a jószívű ajánlatot tette, hogy ne fáradjak újból le s föl a három emeleten, hanem foglaljak helyet és várakozzam. A nagyságos ur tüstént kijő.

Megköszöntem s helyet foglaltam.

Ő pedig egész fesztelenül tovább folytatta a rendezést és törölgetést.

Az ügyvéd ur azonban lassu és kényelemszerető uraság; sokszor negyedóránál is tovább várakoztatott a fogadásra kitűzött óra eltelte után.

A szobaleány ha távozott is pillanatra ez idő alatt a szobából, de csakhamar újból visszatért s valami dolgot keresett magának. Nem volt nehéz kitalálnom, hogy nem mer teljes felgyelet nélkül egy magamra hagyni.

Ez az óvatosság nem volt ugyan valami nagyon hizelgő reám nézve, de azért helyesnek és természetesnek kellett találnom s épen azért nem is vettem rossz néven. Hisz az ujságokban minden nap olvashatni látogatási ürügyek alatt elkövetett furfangos lopásokról. De a várakozás boszantó és unalmas dolog.

Megszólítottam a szép leányt és beszélgetésbe ereszkedtem vele.

Eleinte csak vontatva és kelletlenül felelt. Tartózkodó és félénk volt, mint valami vad galamb.

Lassankint azonban tapasztalta, hogy épen nem akarok vele oly dolgokról beszélni, melyek zavarba hozhatnák vagy épen megsérthetnék s megszelidült kissé. Készségesebben felelt, mind jobban-jobban neki bátorodott s kérdezősködéseimre végre egész őszinteséggel válaszolt.

Megmondta, hogy Erdős Juliskának hívták, hogy Szekesőről való s hogy ennél a háznál tíz hónap óta szolgál. Az előtt egy földesuraságnál volt szolgálatban, a ki képviselő volt, de nem választották meg újból s így visszament a falujába. Így jutott ehez a házhoz.

Elmondta, hogy itt sincs még eddig panasza, hogy az asszony igazi jó lélek s az ur sem nagyon haragos. De a gyermek nagyon vásott és csintalan, sőt hazug is. E miatt sokat kell kiállnia. Ha a gyermek eltör vagy elront valamit, mindig reá fogja s ő már sok pirongatást szenvedett ártatlanul. De nem is marad itt soká, csak a jövő márcziusig. Azontul nem is szolgál többé, hanem haza megy falujába.

— De hát miért épen márcziusban? — kérdém.

— Miért? — kérdé, nagy kék szemével csodálkozólag reám tekintve, hogy még azt sem tudom. Hát azért, hogy akkor érkezik haza Gazdag János a katonaságból s így neki sem kell tovább szolgálnia.

Azt, hogy ki az a Gazdag János, nem kérdeztem meg tőle.

De ő maga kérdés nélkül is megmondta.

Szüzies szemérme kitaláltatta vele, hogy ha már ennyit mondott, azt is meg kell

mondania, hogy Gazdag János az ő vőlegénye s hogy ha isten is úgy akarja, hát piros pünkösöd napjáig megtartják az esküvőt, mert az közöttük már régóta kicsinált dolog.

Mindezt természetesen nem egyszerre tudtam meg, hanem lassankint, többszöri látogatásaim alkalmával.

Utoljára egészen feltárult előttem a fiatal leány élet-regénye: az anya korai és szomorú halála, a gonosz mostoha, a még gonoszabb mostoha testvér s Gazdag János, ki nem csak a nevével volt gazdag s a ki mindamelllett is a legszegényebb s legárvább leányt szemelte ki magának.

Meg is áldotta az isten e cselekedeteért. Boszniából oly épen és sértetlenül tért vissza, mint a hogy oda ment, holott a többi falujabeli bajtársak többé-kevésbé mind megsebesültek.

Mikor utoljára tettem látogatást az ügyvédnél, februárius elseje volt. Örömtől sugárzó arczczal tudatta velem Juliska, hogy az az utolsó hónap, a mit szolgálatban tölt s hogy márczius elsején már otthon lesz Szekesőn.

— Hát Gazdag János? — kérdém mosolyogva.

— Az már otthon van! — felelé szemlesütve. Tegnap irt a telegráfon, hogy szorencsésen megérkezett.

— No hát isten megáldja szép Juliska. Legyen boldog! Mi többé egymást nem hiszem, hogy lássuk az életben.

— Ki tudja? Hisz Szekeső nem a világ vége. Még vasuti állomása is van, csakhogy Keszthelyen kell a jegyet váltani.

* * *

Hamarább viszontláttam mint hittem s mint a hogy szerettem volna.

Szegény leány, gonosz végzet érte ártatlan szívét! Az a gonosz végzet, mely mint egy vak és örült szörnyeteg bolyong az életben, jobbra-balra osztva gyilkos csapásait, a nélkül, hogy keresné vagy csak tudná is, hogy kit sujt le. Ezt a gonosz végzetet véletlennek nevezzük.

Vajjon csakugyan az-e? Vagy pedig csak a mi gyöngye szemünk nem ismerik fel az események összefüggő láncolatát!

Egy napon, hó-zivataros rideg napon a Dorottya-utczán haladtam végig. Szomorú menettel találkoztam.

Néhány rendőr párjával összeláncolt gonosztevőket szállított a várba, a Fortunába.

Férfiak, gyermekek, nők, fiatal leányok haladtak az utca közepén, bokáig érő havas vízben, zord, szomorú, megátalkodott vagy kétségbeesett arcokkal. Néhányan kendőjük vagy fővegük alá rejtették arcukat, és szemüket mélyen a földre sütötték. Ezek még tudták, hogy mi a szegény. Talán legelső megtévelyedésükért mennek bünhödni, vagy a minek lehetsége szintén nincs kizárva, talán ártatlanul, igazságtalanul vannak vádolva. Talán nem is bűnösök?

De a legtöbben daczosan, kihívólag, az elvetemedettség szemérmelenségével és közönyével tekintettek jobbra balra. Sőt olyanok is voltak köztük, kik vigan csevegtek és nevetgéltek.

Utálatos és szomorú kép volt, melytől a rendőrség talán megkimélhetné a járókelőket. Talán emberiségi tekintetből is

jobb volna ezeket a szerencsétleneket is fölmenteni az erkölcsi vesszőfutástól, melynek emlékezete mint izzó vas edzi be magát szívébe, melytől nem menekülhetnek meg soha, soha! . . . Pedig ez tán az esetleg első megtévelyedésért tulszigoru, irgalom nélküli büntetés!

De hátha épen ártatlanokat sujt?!

A mint így haladtak, a járó-kelők megálltak pillanatra, hogy elléptessék őket maguk előtt, s közönyös, vagy legfőlebb kíváncsi tekintettel szemlét tartsanak a társadalom eme kitzasztottjai felett.

Egyszerre közvetlenül mellettem egy falusi asszony, batyujával a hátán ijedten és fájdalmasan felsikoltott s összecsapta kezeit.

— Megváltó Jézusom! Hisz az ott Erdős Juliska!

Erre a hangos felsikoltásra a menetből egy fiatal leány hátra fordult.

Ő volt, a szép Erdős Juliska, a Gazdag János menyasszonya.

— Igen, én vagyok! — kiáltá könyekben törve ki — de isten, a ki oda fön van, s a ki mindent lát, tudja hogy nem vagyok tolvaj s kideríti ártatlanságomat!

— No csak előre, előre. Nem szabad beszélni — mondá durva hangon a rendőrök egyike s oly erős lökést adott hátára, hogy a szerencsétlen leány a csuszós kövezeten elesett, s fejét a járda kövezetébe ütötte. Midőn a rendőr segítségével feltápaszkodott, szép, nyílt és nemes homloka nagy sebből vérzett. De indulnia kellett, a menet nem várakozott.

— Jaj Istenem, mit fognak otthon mondani, ha ezt meghallják, — szólt folyvást sopánkodva a falusi asszony.

— Talán rokona? — kérdém részvétellel.

— Nem nekem, hála istennek, csak a szomszédasszonyomnak a mostohaleánya. Na hiszen, szép hirt vihetek róla haza!

— De hátha ártatlan? Hisz hallotta, hogy azt állítja.

— Dejszen teéns uram, ha ártatlan volna, hát még sem tették volna rajta azt a szégyent, hogy fényes nappal, annyi sok ember láttára, ily csufosan kísérik a tömlöczbe. Tolvaj biz ő, akárhogy szabadkozzék is ellene, mert ártatlanul nem bánnak így senkivel! No ezt ugyan soha sem gondoltam volna: mi mindnyájan azt hittük a faluban, hogy Erdős Juliska becsületes leány. No szegény Gazdag János, volt miért úgy örülnöd, hogy haza szabadultál a katonaságból!

Ime el van itélve, örökre megbélyegezve. Még azt sem várják be, hogy a vizsgáló bíró megállapítsa bűnös voltát. Elítélve s meggyalázva örökre!

És hátha minden emberi szemek előtt csalahatatlannak hitt látszat daczára még is ártatlan, amint én hiszem, vagy legalább remélem, hogy az!

Ki adja vissza jó hirnevét?

Ki hajlithatja vissza kedvesének tőle talán elforduló szívé? Hol, mi lehet kártérítés meggyalázott életéért elvesztett menyországáért?

Oh! emberi korlátoltság és részvétlenség! Mennyi roszat visesz végbe hangzatos jelszoid: a törvény, a rend, a társadalom nevében!

Ez a szomoru és fájdalmas jelenet úgy felizgatott, hogy minden áron és minél gyorsabban meg akartam győződni a szerencsétlen leány ügyének miben állása felől

Mindjárt másnap reggel elmentem gazdája az ügyvéd lakására, azzal az elhatározással hogy minden tőlem telhetőt elkövetek sorsa enyhítésére, mert szivemben élénk sejtémem volt, hogy a szerencsétlen leány nem bűnös.

De mily nagy volt meglepetésem, midőn csöngetésemre az előszoba ajtaját Erdős Juliska nyitotta fel.

Ugy rábámultam, mint valami álomképre, valami látományra!

Ahogy megpillantott, keserves zokogással rögtön sirva fakadt.

— A teéns ur is látott! Ugy-e hogy látott? Én is megismertem. Épen ott állott a Somogyiné mellett, a ki majd el fogja beszélni az egész falunak gyalázatamat. Oh édes Jézusom, mit fog felőlem gondolni a tiszteletes ur, hát még Gazdag János?

— No csakhogy ártatlansága kiderült. Én mindjárt tudtam, hogy valami félreértésnek kell lenni a dologban. Mindjárt tudtam, hogy maga nem bűnös.

— Tudta? Az isten áldja meg ezért a szóért. A gazdám is tudhatta volna, mert ő jobban ismer, mint a teéns ur, de még sem hitt fogadkozásaimnak. Hollott az élő istenre és édes anyám keresztfájára is meg esküdtem, hogy mit sem tudok az eltűnt óra felől. Ott volt az íróasztalon, a hogyan odatették. Én hozzá sem nyultam, meg sem érintettem, csak úgy törölgettem le az asztalról a port. Nem mertem kezembe venni az órát, nem csak tegnapelőtt, de soha sem. Mindig félttem, hogy kiesszik a kezemből.

— No de megkerült ugy-e?

— Meg. A Lipót urfi vette a kezébe, azután elejtette és összetörte az üvegjét s azután eldugta a kályha hamutartójába. De nem mondta meg, akár hogy vallatták a szülői és akármilyen keservesen esdekeltem én. Erre rendőrt hívtak, a ki be-kisért a kapitánysághoz. Ott aztán vallatni kezdtek. De mit vallhattam volna, a mikor semmit sem tudtam! Erre levitték egy sötét és bűzös pinczébe, azok közé a rosz asszonyok és leányok közé. Ott voltam egész nap és még egész éjszakára is ott hagytak; ott kellett hallgatnom elvetemedt, istentelen beszélgetéseiket. — Reggel aztán átkisérték világ csufjára és örök gyalázatomra a Fortunába. No de hisz azt már látta a teéns ur. Jaj édes istenem, hogy éljem én tul ezt a szégyent?!

— Vigasztalódjék, hisz ártatlansága teljesen kiderült. Mindenki csak sajnálni fogja. Ki hányhat valamit a szemére?

— Senki. De azért örök szégyennel vagyok boritva. A Somogyiné, a hogy haza ér, mindjárt telebeszéli a falut gyalázatommal. Jaj, jaj! Mit fog mondani a János?

— Hát sajnálni fogja ártatlan szenvedéseért és még jobban fogja szeretni.

— Jaj, nem ismeri azt a teéns ur. Nagyon büszke szíve van annak. De van is jussa hozzá. Ő nem csak a leggazdagabb, hanem a legszebb legény is a faluban, meg a legjobb is. Már csak az is mutatja, hogy reám vetette a szemét, a ki legszegényebb és legárvább vagyok. Jaj, nagy baj lesz még ebből! Nem vesz az engem sohasem feleségül, a miért hogy ilyen gyalázat esett meg rajtam. Eddig is sok volt

az irigyem, sok az ellenségem. Eddig is el akarták a szívet mindenkép fordítani tőlem, de eddig nem hallgatott reájuk, mert nem tudtak semmi rosszat mondani felőlem. De most már azt is tudnak. Lebeszélük, lebeszélük, érzem a szivemben, hogy lebeszélük. Addig fogják boszantani és csufolni, mig talán még főbe is üt valakit és szerencsétlenségbe dönti magát is; de lebeszélük, lebeszélük, mert nagyon kényes a jó hirnevére és becsületére! Jaj istenem, istenem, de csak meg is vertél! Nincsen olyan árva a világon, mint a szerencsétlen Erdős Juliska.

— Dehogy beszélük, dehogy beszélük le! A ki igazán szeret, beszélhetnek annak! Hanem azért mégis jó lesz, előre megírni a dolgot, úgy a hogy történt, egyszerűen, körülményesen. Majd ebből aztán át fogja látni, hogy arról, a mi történt, maga nem tehet és hogy legkisebb oka sincs neki pirulni a menyasszonyáért.

— Megirtam, a hogy kibocsátottak, mindjárt megirtam. De nem lesz haszna, jól tudom. Mintha csak már látnám, ugy tudom, mi lesz a levelében. Sajnálni fog, meg is sirat, ártatlanságomat is elhiszi talán, ámbár nagyon, nagyon nehéz azt elhinni, hogy egy ártatlan leánynyal ugy bánhassanak, mint a hogy velem bántak; azt is megteszi, hogy esztendeig is elbúsul utánam, még talán itálnak is adja magát, de feleségül nem vesz! Majd meglássa teéns ur, hogy ugy lesz, a mint rettegem! Pedig mindent megirtam neki igazán és hűségesen; azt is, hogy miként rohant a gazdám utánam, mikor a hamu közt megtalálták az órát s a gyermek mindent bevallott s hogy kért tőlem bocsánatot a bíró urak előtt. Megirtam, hogy csak azért jöttem vissza ehez az átkozott házhoz, hogy ártatlanságomban annál kevésbé kételkedhessék valaki. Mindezt megirtam, de jól tudom, hogy hasztalan. Azt fogja válaszolni, hogy még mindig szeret engem, de azért ne is menjek egyhamar vissza a faluba, mert feleségül ugy sem vehet immár, a rajtam történt gyalázat után. Mást sem fog elvenni, de engem sem vesz el. Majd meglássa teéns uram, ez lesz abban a levélben. Mert azt legalább megteszi, hogy felel; jobb szíve van, sem hogy meg ne tenné.

Még néhány vigasztaló, bátorító szót intéztem a zokogó leányhoz, s azután lehangolt kedélylyel odahagytam szegényt.

Szomoru élettörténetének végét néhány nap mulva a hirlapok beszélték el, abban a bizonyos *bús* rovatban.

«Kétségbeesett lépésre, mint gyanitják, szerelmi csalódás vitte. Legalább anyjához intézet búcsu-levelének eme szavai arra mutatnak:

«Gazdag Jánost tisztelem, most már megházasodhatik!»

De azt nem beszélték el, hogy a szegény Erdős Juliska halálát közvetve a hatóságok embertelen és kegyetlen eljárása okozta, s hogy ez az eljárás sokkal istentelenebb és gonoszabb büntény annál, a mit ama szerencsétlen kitzasztottak körül a legrosszabb elkövethet.

Mert annak lehet és talán van még védelme és mentsége, — de ezeknek nincs!..

Balázs Sándor.

A MOSÓ LEÁNY.

SPORT.

A szörmés ragadozók (ugynevezett dúvadak) kártékonyaságáról a vadállományra nézve.

— Biológiai adatokkal. —

Irta: Lakatos Károly.

IV.

A borz gyávaságig félénk állat lévén, annyira, hogy saját árnyékától is megijed: midőn esténként kibúvik odvából táplálék után nézni, a nevelésig óvakodó magaviseletet tanusít. Minden 5—6 lépésnyi távolságra megáll, orrát magasra emelve szimatol s aggodalmasan kémkedve körültekint. Néha megriadva egyszerre megáll s aztán kételkedve, csöndesen bukácsol tova, minden perczen készen arra, hogy az utjába eső cserjébe elrejtőzzék.

A borz vaczka készítésénél nagy tekintettel van a kényelemre; azon ügyesség, melyet a hely kiválasztásában és a vaczok elkészítésében tanusít, nem közönséges értelmi képességről tanuskodik.

Búvó helye, vagyis barlangja több osztályt képező mély lyukból áll. Van neki nyári és téli lakóhelye, utóbbi jóval mélyebb s esőmentes helyen épült. A vaczokhoz mindig több bejárat (alagut) vezet, melyek rendszeren délszak felé nyílnak s melyek némelyike harmincz láb hosszúságu. Ezen kívül szokott lenni 1—2 menekvésirejtett kijárata, melyeket meneteknek nem használ, nehogy azt nyomai által elárulja. A menetek összetalálkozó középpontján van a katlan-alaku vaczok, a sajátképeni lakás, mely gondosan el van látva szelelő lyukkal is. Fekhelyét füvel, mohával szokta kirakni s ebbe soha nem csunyt, hanem külön árnyékszékert tart. A praktikus vén róka ha a borz lyukát el akarja sajátítani, mogorva erdei remeténket leggyöngébb oldalánál támadja meg, mely a rondaság gyűlölete. Titokban belopózik a vaczokba s azt bemoeskolja, mit mindaddig ismétel, míg a borz morogva, békétlenül, de mégis örülve, hogy menekszik a furfangos kalandortól, otthagyja saját lakását.

Érdekes a magyar vadászok azon hiedelme a borzról, hogy annak nyáron át kilencz kamrája van, oly helyen, hol a föld alsó rétege tiszta homokból áll.

A borzlyuk a majdnem kerek szájadéku rókalyuktól könnyen megkülönböztethető. Valamivel öblösebb bejárással bír mint az; kalibere fölül kissé keskenyült illetve ívezett (bolthajtásszerű), mely üredék formára sokat hasonlít az Alföldön használatos ugynevezett «előtéhoz».

Különösségként előfordul néha, hogy a borz együtt lakik a rókával, az az egy földel alatt, a mennyiben közös kijáráttal bírnak, de külön vaczkot foglalnak el.

A borznak évi életfolyására nagy hatással vannak a különböző évszakok és az ezekkel összefüggésben levő légköri változások. Életműködésének tetőpontját július végével éri el, mihelyt azonban néhány lehulló sárgult falevél a természet hanyatlását jelzi, a borz életében is változás áll be, a minnek az első jele a vedlés, mely a himnél kezdődik hamarabb. Ez az az időpont, melytől kezdve a borznak, mozgékonyasági kedve mindinkább csökken, a nyugalmat kedveli, egy szóval, az izmok

és idegek működése lassu hanyatlásnak indul. Ez az ellomhulás — mint fogságban tartott borzoknál tapasztalható — október elején már annyira erőt vesz rajtok, hogy ködös napokon 16° C. mellett is alig hagyják el fekvő helyüket. As emésztés s általában a tengéleti szervek működése azonban mit sem változik, az étvágy megmarad, sőt az állat hizni látszik. Október utolsó hetében vagy november elején a vedlés be van fejezve. Még novemberben vagy legkésőbb december közepén, midőn az idő hidegebbre fordul, új mozzanat áll be, a szimpatikus idegek is elvesztik fogékonyaságukat. Ennek jele — mint fogságban tartott borzoknál tapasztaltatott — az, hogy a borznak étvágya megromlik, érintetlenül hagy olyan tápszereket is, melyeket azelőtt jóízűen fogyasztott el, lassan rág és a kemény eledelt ott hagyja. Alig lehet őket evésre kényszeríteni s akkor is csak felét vagy harmadát fogyasztják el az előbbi mennyiségnek. Ködös időben két-három napig sem nyulnak eledelhez és még az ilyen koplalás sem szerez nekik étvágyat.

Ujabb észleletek szerint (melyeket *Herbst* tett) a szimpatikus idegrendszer hanyatlásának normális időpontja december közepére esik. Ez azon idő, a mikor az életműködés eléri legmélyebb fokát és ez eltart decemberben, egész januáron át február közepéig, mely időtartam alatt a szabadban élő borzok vaczukba vonultan helynyeléssel töltik idejüket, nagyobb hideg beálltával azonban téli álomba merülnek vagyis inkább zsibbadásba esnek, de nem merevednek meg, mint több más téli álmát alvó állat. Ilyenkor mint a kutya összezugszorodnak, fejüket előlábaik közé fektetve. Az, hogy a borz télen át a farka tövén levő mirigyből saját zsirját sziva táplálkozik*, ép oly mese, mint az, hogy a medve télen éhsége csillapítása kedvéért nyalja talpát, melyet különben azon egyszerű oknál fogva cselekszik, mivel őszön át talpai a rátapodott sártól megkérgesednek, s felcserepednek, mi égető fájdalmat okoz s annak enyhítése végett nyalogatja ép úgy, mint avadászeb is szokta tenni.

Február közepén, a mikor a természet új életre ébred és újra kezdi félbenha-

* Ismeretes, hogy a borznak farka és végbél-nyílása között egy kis zacskója van. Körülbelül 2 $\frac{1}{2}$ hüvelyk átmérőjű szerv ez, mely kifelé 1 $\frac{1}{2}$ hüvelyknyi hasadással nyílik. A zacskó fala igen dus véredényekben, belső felülete sűrűn el van látva apró nyílásokkal, melyek elágazó mirigy tömlőkbe vezetnek. A mirigyek váladékáról és a zacskónak céljáról eddig eltérő nézeteket vallottak a tudósok.

Idevágólag *Herbst*, kinek a borz tudományos vizsgálata kö.ül nagy érdemei vannak, arra a fölfödzésre jutott, hogy a fiatal borzok egymás zacskóját szopogatják mindaddig, míg fogaik annyira kifejlődtek, hogy maguk erejéből szerezhetnek táplálékot.

Herbst szerint a fiatal borzok táskájának váladéka egyrészt a tej emésztését segíti elő, másrészt tápláló anyagot is tartalmaz.

Ha bár a borzok kifejlett korokban megszűnnek zacskóikból szürcsölgetni, e szervek később is megtartják kiválasztó képességüket, csak hogy a kiválasztó nedv természete egészen másneművé válik. *Herbst* észlelte, hogy általa nevelt két borz egyike gyakran közeledett a másikhoz, miközben farkukat mereven fentartva és egyik hátsó lábukat felemelve, zacskóikat egymáshoz érették, és oly erősen összenyomták, hogy az egyik gyakran kitolta a másikat helyéből. Leggyakoribb volt a legerősebben mutatkozott ez az egymáshoz közeledés nyáron különösen a párosodás idejében.

Közöl.

gyott működését, akkor áll be a borz életműködésében is a változás: visszatér az étvágy, mozgása kezd élénkülni s lágy idő beálltával néha előbúvik rövid időre (ez néha januárban is történik és állítólag ivás végett távozik fekhelyéről), de állandóan csak márcziusban hagyja el vaczkát, még pedig vázzá soványodva; rendes téli alvása azonban február közepéig tart. Áprilisban a nemi élet ösztöne kezd feltűnni, melynek folytonos növekedése — május és júniusban — nagy hatással van a borzra, egész lényének energikusabb kifejezést kölcsönöz. A párosodás ideje alatt érik el az összes életerők működésük tetőpontját és ez fejezi be a borznak évi életfolyását.

A szaporodást illetőleg, a borz monogamiában ellik s a bagzás idején kívül nőstény és hím soha sincs együtt.

Az egyes példányok elkülönített odukban tartózkodnak, s a júliusi párzási idő hozza össze a külön neműeket. Kezdetben a hím a nőstényt csak odvának bejáratáig kíséri s csak későbbben megy vele együtt oda be.

A párosodás legfeljebb 5—7 napig tart és az évnek többi szakában nem tér vissza.

A *viselő állapot* tartamát közvetlen adatok hiányában, azt az időt kell elfogadnunk, mely a párosodás és fiadzás ideje közé esik. Előbbi augusztus 10-én, utóbbi márczius 10-én tul (február utolsó harmadától kezdve) nem szokott tartani, a magzatot tehát 7 hónapig vagyis 210 napig hordja méhében a borz. E tekintetben tehát hasonlít a medvéhez, mely magzatát szintén sokáig — május közepétől január közepéig — tehát 8 hónapig hordja méhében.

A borz fiadzási idejére szoros határt nem lehet felállítani, de mivel a borznak téli alvása február közepéig tart, a korábbi fiadzás csak ritka kivételkép fordulhat elő.

Megjegyzendő, hogy *Linné*, *Behlen*, *Altum*, *Brehm*, kik a borzot leirták, a párosodás idejét a késő őszi hónapokra, november és decemberre, tették. Ezen adatok helyesége felett kételkednünk kell, ha számba vesszük az állatnak életviszonyait. A borzról — mint föntebb elég bőven fejtegettem — tudva van, hogy a telet, föld alatti lakásába húzódva, a legnagyobb tétlenségben tölti. Hihetetlennek látszik tehát és valóban alap nélküli állítás is, hogy az állat életében a legfontosabb mozzanat, a faj fentartását célzó ösztön működése, épen arra az időre essék, a mikor az idegrendszer működése a minimumra száll alá.

Tapasztalás szerint, a borz három egész hat fiat vet, melyek kezdetben vakok s anyjuk által külön vaczokban neveltetnek föl s nagy gondal ápolatnak. Eleinte az anyja hordfiainak táplálékot, később, három-négy hetes korukban a lyuk eleibe is kihozza őket, a hol aztán komikus játékot visznek végbe.

Végül megemlítendő még a borzról, hogy járása lassu, látása is gyöngé, sőt rossz, de annál jobban van kifejlődve a szaglási érzéke, meg hallása. Megszoritva bátran védekeznek s a ráuszított eb testébe néha úgy beleharap, hogy az csak hus-veszteséggel bír kiszabadulni fogai közül. Karmaival is nagy sebeket üthet. A borz rendkívüli szívós életű s daczára, hogy orra rendkívül érzékeny, mégis az erre mért erősebb ütés és rendszeren csak elkábitja, a nélkül, hogy megölné — mint sok

vadász hibásan állítja. Legjobb derekát el-törni s így kivégezni.

Tavaszon és néha egész nyáron át rühesek, mely nyavalyát nyilván a fondor róka viszi tanyájukba. Bőre finom és orra igen kényes. Egyébként kitünő tisztasága, mindamelllett, hogy hosszú veres balhák egész serege özönlik a hájtól szinte izzó, lágytapintatu sörtéje alatt, valóban meglepő.

Kölyök korában elfogva, könnyebben szelidíthető, mint a róka; megeszi a nyers húst s egyéb ételeket, játszik a kutyákkal és macskákkal, csak őrizni kell őket a tüztől, mert örömezt fektüsznek a tüzes hamu közé s könnyen felgyujthatják a házat. Állítólag a befogott vén borz is, könnyen szelidíthető.

Mint a fogságban tartotaknál tapasztaltatott, a vizet rendkívül kedvelik s ha néhány napig nem kapnak enni, agyonisszák magukat. Ivás közben alsó állkapcsukat sertés módjára, mozgatják. A gyávaságig félénkek, annyira, hogy saját árnyékuktól is megijednek.

A borz életkora 12 évre tehető s vén-ségére igen gyakran megvakul.

*

A szőrmés ragadozók közt nevezetes helyet foglalnak el, a rendkívül vérszomjas, ép ezért felette kártékony vadpu-ztító ugynevezett *menyétfélék*, melyek némi alaki, illetve alkati eltérés folytán, két — nem igen élesen megkülönböztethető — csoportra, úgy mint *tulajdonképeni menyétekre* (Foetorius) és *nyusztokra* vagyis *nyestekre* (Mustala) osztatnak fel, noha természetrajzi sajátágaikat és vérszomjukat illetőleg is, csak igen kevéssé, vagy talán nem is különböznek egymástól.

A tulajdonképeni menyétek közül legérdekesebb és legnagyobb alak a *görény-menyét* vagyis köznéven *görény* (Foetorius putorius). Ez az általában ismeretes vérszomjas rabló, Európa legnagyobb részében honos. Hazánkban elterjedésére vonatkozólag sajnos! hogy még mindig elég gyakori állat.

Vérszomjára nézve, egy duvad sem mulja felül. Rabol mindenféle állatot, melyet legyőzni bír, csak hogy egy darabnál soha sem rabol többet, miben eltér a nyuszt-menyéttől. Táplálkozását a szel'd és vad szárnyasokban keresi s ezek tojásait különösen kedveli, mely utóbbiakat állkapcsa és melle közé szorítva, viszi magával s egy kirágott kis lyukon keresztül szivja ki tartalmukat; továbbá tápláléka a hal, fiatal mezei és tengeri nyulak. A mézet nagyon kedveli s télen át sok méhkast kirabol. Szükségből a hörsögöt is megtámadja, (melynek különben is legelkeseredettebb ellene), továbbá patkányok, vakondok, békák, gyíkok és kigyókkal is táplálkozik, mely utóbbiak közül a mérges-fajok harapásai állítólag reá nézve veszélytelenek. Szenvedélyes egerész és e jó tulajdonáért többen védelmük alá vették; de ha összehasonlítjuk az e erészete által nyert hasznot a kárral, melyet különösen a szárnyas vadfélék és házi szárnyasok pusztítása által okoz, azonnal meggyőződünk, hogy legkisebb kiméletre sem méltó. A mely baromfi-udvarba bekap, oda rendesen eljár s néha egy éjen át 8—10 aprójószárat leöl. Áldozatának rendszerint fejét harapja le,

vérét kiszivja s húsát otthagyja; egyes vén praktikus példányok azonban, a prédául ejtett állatot vagy tojást magukkal hurezolják, nem annyira ravaszságból, mint óvatosságból, hogy tetten ne éressenek. Ugyanazon éjjel azonban többször is tér vissza oly helyre a görény, hol zsákmányt talált.

Nappal alszik s éjen át jár gyilkos kalandok után. Mozdulatai nem gyorsak s kuszásban sem oly ügyes, mint a minden tekintetben több ragadozási képességgel felruházott nyuszt-menyét; ugrási képességben is hátrább áll amannál; vakmerőségben azonban épen nem enged neki, sőt látszólagos félénksége daczára, néha hallatlan arczátlanságokra vetemedik. Így nemcsak nagyobb duvadakat, mint például a rókát, vakmerően megtámadja s azt buta szemtelenséggel lyukából elűzni akarja, de sőt sok esetben az ebet is megrohanja s harapásával fenyegeti. Volt rá példa, hogy gyermekeknek is neki ugrott — megharapni igyekezvén őket. — Ébek s más nagyobb állatok szeméibe, megtámadtatása esetén (védekezési szempontból) iszonyuan büzös vizeletét fecskendi. Épen rendkívül kellemetlen szaga miatt, különben tömött, azonban a nyuszt-menyéténél kevésbé finom szőrméje, nem igen használható s kevés értéket képvisel.

Tartózkodását illetőleg, a görény mindenütt található, különösen nyáron, midőn nagy előszeretettel erdőkben tartózkodik, hol odvas fákban tüti fel tanyáját, de a mezőn farakások között, a réten szénaboglyákban, sövényekben vagy hörsög-vaczokban, patkánylyukban, kertekben és meredek partokban — hol maga készít lyukat — sem ritka. Téltre a falvakba huzódik és különösen az egyedül álló lakházakat keresi fel s istállókban, faskamrák s színekben vonja meg magát, de különösen rőzse- és farakásokban, de még inkább házinyulak oduiban szeret meghuzódni.

Párzása február végén kezdődik s márcziusig terjed, mely időben a nőtényért heves csatákat küzd. Nevezetes, hogy párzasi ideje alatt sajátságos sziszegést és morgást hallat.

A nőtény nyolcz hétig tartó poczkosság után, 3 egész 5 vak fiat vet, melyek csak 14 nap múlva látnak s négy hónapos korukra fejlődnek ki teljesen.

Kártékonyság tekintetében semmivel sem áll a görény mögött, sőt tán még ennél is vérszomjasabb, borzasztóbb k is duvad, a *hermelin* (hölgy vagy nagy-menyét [Foetorius Erminea]). Oly kártékony ugyanis, hogy oly helyeken, hol gondos irtás által fölszaporodása elé gát nem vették, a hasznos vad állománya elkerülhetlenül a végpusztulásnak néz elébe. És — a mi majdnem hihetetlenül hangzik, nemcsak hogy az apróbb vadfélék, hanem még az *özállomány* is veszélyeztetve van általa . . . Mintha csak ismerné ezen alattomos kis zsvány, a máskülönben fürgé *őzek mélyen alvó* természetét esetről-esetre mindig álmukban, álnok orrgyilkos módon támadja meg őket, még pedig mily hajmeresztő kegyetlenséggel, az igazán borzasztó. A gyanutlanul, nyugodtan szunnyadó szegény állat közvetlen közelébe lopózkodván ugyanis, oly gyorsan mint kipattanó aczélrugó anyakára ugrik és a nyakesigolakba beleharapva magát, ott csüng-lóg kegyetlen kitarással, folyton mélyebbre és mélyebbre éve, marva bele

magát a nyakizmokba s ily módon mindaddig gyötri a fájalmában szinte örül en száguldozó vadat, míg az össze nem rogy s ily módon meg nem öli. Hasonló módon szokott a mezei és tengeri nyullal is elbánni. Általában a nagyobb vadfajokat és szinte a szárnyas vadféléket is, rabló szokásához képest, mindig álmukban lepi s öli meg s ily módon sok fajd-féle (még süket fajt is), fogoly, fűrj, pacsirta és más madár lesz e vérszomjas fajzat könnyen szerzett prédájává. De nemcsak a már létező szárnyas (törzs) vadállományra veszedelmes a hermelin, hanem e mellett még a szaporulatot, tehát a vad tovább tenyésztését is fenyegeti, a mennyiben ugyanis egyike a legkérlelhetlenebb fészekfosztogató, tojásszüresölöknek, fiók-vad irtóknak. Hasonlóan mint a nyusztok, fára mászik és képes egyik fáról a másikra ugrani, ennél fogva a fán fészkelő madarak sincsenek biztonságban tőle. Patkányt, egeret, vakandot s eféle állatokat csak szükségből fogdos magának és épen nem látszik hivatásához tartozni a «féreg pusztítás».

Vadászatai alkalmával szintén a homályt szereti, hogy észrevétlenül lappanghasson; ehez képest (kivált bizonytalanabb helyeken) leginkább reggeli és esti szürkületkor s holdvilágos éjjeleken szokott vérengző kalandok után járni; csöndes falvakban azonban nappal is fülel zsákmány után.

A mi tartózkodási helyét illeti, erdőkben, réteken, sánczokon, partoldalokban, lyukakban, épületekben, általában mindenütt tartózkodik; télen csürök és pincékben is megfordul, általában főleg emberi lakok körül lappang.

Párzasi ideje márcziusra esik. Majd mindig található egy himet és egy nőtényt együtt; ennél fogva föltehető, hogy e kis duvad monogamiában él. A nőtény majdnem 5 hétig hasas és 3 egész 8, sőt néha 10 kölyköt is vet, melyek kezdetben vakok. Leginkább faüregben, kőrákás alatt vagy vakandtúrásban szokott lekölykezni, vaczkát azonban előbb moha, tollak stb. segélyével jó puha alommá készíti el.

A hermelin igen szereti, óvja, dédelgeti és rendkívüli módon félti fiait, úgy annyira, hogy ha teljes biztonságban nem látja őket, más vaczkot keres nekik és egyenkint hordja oda őket.

Négy hónap elforgása előtt, nem igen szokta a hermelin elhagyni fiait, melyeket egereken s hasonló apróbb állatokon tanít be a ragadozásra. A kicsinyek, mielőtt az egeret megennék, hosszú ideig macska módjára játszadoznak vele.

Végül megemlítendő még a hermelinről, hogy az egyike a legügyesebb és legokosabb állatoknak, ennél fogva nem egy könnyen lehet rászédni. E mellett rendkívül figyelmes, éber, kigyó hajlékonysága, gyors és kitünő látásu duvad, a mászásban is mester még pedig annyira, hogy a legegyszerűsebb fára is fel tud futni, mint a mokus. Láttam, hogy uszni is tud, még pedig csodálatos könnyűséggel. Hangja füttyszerű, mint a cziczikányoké. Téli (hófehér) bőre, kicsisége daczára is, értékes holmi.

A hermelinnek — a vadállomány szerencséjére — igen gyenge és rövid élete van, ritkán él tovább 6 évnél.

A hermelintől életmódjára, természeti szokásaira nézve, az általánosan jól ismert ugynevezett *kis menyét* (menyétasszony

Zala-, Vas- és Somogy megyében [Foetorius vulgaris]) semmi eltérést sem mutat és szintén mint amaz, lehetőleg vérszomjas egy teremtmény, átka a házi szárnyasoknak, tollas vadféléknek s apróbb futó vadaknak egyaránt. Szintoly gyors, ügyes, éber és ravasz mint a hermelin, az őzekre azonban nem veszedelmes.

«A gazdák és birtokosok szívesen türik e kis állatokat és pedig joggal, mert ez nemcsak a mezőn irtja az egereket, vakandokat, bögyöket stb., de a házban is szorgalommal üldözi a patkányokat és az egereket, prédaszomja oly nagy, hogy akkor is, midőn legkevésbé sem éhes, ha szerét teheti, megöli zsákmányát s fekve hagyja. Néha az is megtörténik ugyan, hogy egyik két tyúk megölve, fej nélkül, vagy torkán egy harapással találta az udvaron, vagy hogy a gazdasszony az izletes tojások helyét a fészekben csak egy egész apró nyílással ellátott tojáshejat talál, vagy hogy a galambduczból, néha egy pár fiókgalamb eltűnik, de ezen rablások vagy egész más ragadozóknak tulajdonítatnak, vagy ha esetleg a menyét tetten éretik, szívesen elnézik a kisebb rablásokat, tudva, mily pusztítást végez a patkányok és egerek között.

Máskép bírálja meg azonban a vadász a menyét rablásait. A kinek alkalma volt fényes nappal a mezőkön keresztül egy nyulat száguldani látni, melynek torkába egy menyét beleharapódzott, vagy a ki a galambduczban észlelt nyugtalanság okát kutatva, ott a tojásain ülő galambot egy menyét által látta lefogva, vagy a ki az eresz alatt fészkelő kisebb madarak nyugtalan röpködése és aggodalmas kiáltásai által figyelmessé téve, ezek fészke fölött a széles fejű és fekete szemű menyétet észrevette, az okvetlen kiábrándul azon nézetből, mintha a menyét által okozott haszon csak arányba is hozható volna azokkal, melyet e kis rabló-gyilkos okoz». *

A menyét, hasonlóan mint a hermelin, a nagyobb állatokat szintén álmukban szokta meglepni s nyakukra ugorva, nyakesigolójukba harapja be magát. Ilyen módon öli meg a vaczkában szundikáló nyulat vagy a tojásait ülő foglyot, sőt a fajdokat is. Persze, hogy a nagyobb madarakkal — mint például a fajdokkal is — nem egy könnyen tud megbirkózni, hanem azért mégis biztosan zsákmányává lesz azon vad, a melybe egyszer beleragaszkodott, ha bár a levegőbe viszi is az fel testén, mert még nem volt rá eset, hogy az ily szárnyasvad (fogoly, fajt vagy más egyéb vad) visszatért volna fészkehez. Általában azon állatok (szörmések vagy tollas vadak különbség nélkül) okvetlen veszve vannak, a melyekbe egyszer a menyét beleharapta magát, mert nincs rá mód, hogy megszabadulhatnának tőle a maguk erejéből. Láttam egy ízben, hogy a szemétdombon kaparászó kakasra vetette magát a menyét s ennek nyakába úgy belesimpeszkedett, hogy a megrémült házi-tollas, bár megfeszítette minden erejét, még sem volt képes magát e kis ellenségtől megszabadítani és ha segítségére nem rohannak és seprűvel el nem verik, menten annak áldozatául esik.

Szinte hihetetlennek látszik, hogy jelentéktelen kicsiségéhez képest, a menyét mily bátor, sőt vakmerő állat, úgy, hogy még a

legnagyobb ebbel is szembeszáll; ha megtámadja, a szemének ugrál és czudarul megmarja, ha elérheti. A nagyobb orvmdaraktól sem riad vissza, bátran szembeszáll és megmérkőzik velök, sőt sokszor meg is szalasztja, elüzi őket prédájukról. Mindamellet a praktikusabb ragadozók, különösen a kisebb fajú sasok és legfőleg a hó-ölyv (Archibuteo lagopus), gyakran meglakoltatják szemtelen vakmerőségeért; azonban vele szemben, ha küzdésre kerül a dolog, még a legerősebb orvmdár is nagyon óvatos eljárást követ és a viláért sem ereszti közel a testéhez, nehogy a nyakába harapja be magát, azért is elővigyázati okból mindig a légből lecsapva támad az orvmdár e kis szörmésre, mely mint valami ezredrésnyi miniatúr oroszán, erősen a földhöz lapulva s onnan a kellő pillanatban aczélrugóként föl-fölpattanva fogadja a szárnyas ragadozó akezióját.

A mi a menyét tartózkodási helyét illeti, hasonló helyeken tanyázik, mint a többi menyétfélék. Leginkább köveken, falakon, sáncokban, szántóföldeken, lyukakban, kőrakások között, sövény kerítések alatt s más eféle helyeken szokott leginkább lapangani, télben felkeresi a csűröket s istállókat is.

Mozgásbani ügyességük és nyulékonyaságuknál fogva, a legkisebb repedésekbe és lyukakba is behatolnak, mit legerélyesebb övrendszabálylyal sem lehet megakadályozni. Említett tulajdonságaik mellett még egyes famászók is a menyétek, azért a fán fészkelő madarak tojásai és fiókáira nézve is rendkívül veszedelmesek.

A menyét évente kétszer fiadzik és első párzása id je april hónapra esik. Fészkelési helye (vaczka) rendszeren ócska falakban, kőrakásokban vagy odvas fákban van s gyapju, toll és puha mohával van béelve, vaczkában rendszeren 3—5—6 egész 8 kölyket találunk, melyek rendkívül hosszú ideig szopósak s május elején rendszeren még vakok.

Ha a menyét fészket nagyon megközeleltük, vagy ha esetleg kutya téved a fészkek közvetlen közelébe s azt a menyét észreveszi, úgy első pillanatban dühös sziszegés közt kirohan odújából, azután első fölindulása csillapodtával, vagy ha üldözni kezdjük, a lyukakon és repedéseken ki és beszaladgál s féltve fiait, ezeket biztonságba helyezni iparkodik. És csakugyan, ez a legfőbb gondja! Ugyanis a mint a menyét észreveszi, hogy az ellenség távozott, rögtön fészkebe siet s pár pillanat alatt megint kijön, szájában 1—2 fiatalal, melyeket aztán biztosabb tanyába aportiroz.

Fiatalon elfogott s teljesen felnevelt menyétek igen megszelidülnek, csak nem szabad őket nyers hussal táplálni, mert ez rögtön föléleszti vérszomjukat.

Azt hiszem, fölösleges vadásztársaimnak e vérszomjas rablók pusztítását ajánlanom, hiszen mindnyájuknak lehetett alkalmuk ezen ravasz ragadozóknak tüzelmeiről meggyőződni, de ha nem, kísérik csak egy kissé figyelemmel életmódjukat s meg vagyok győződve, hogy irtásukra minden eszközt fel fognak használni s hogy fogoly- és nyulállományunk mindjárt szebben fog állani, mihelyt a lőjegyzékekben több menyét lesz kimutatva.

A tigris szájában.

Egy a bengáliai hadseregben szolgáló angol kapitány a «Field»-ben a következő tigris-kalandjait írja le.

A mikor Rapputanaban vasuti munkálathoz voltam szolgálatban, egy napon jelentették, hogy friss tigrisnyomra akadtak. Az állomás orvosa, különben is kedves vadásztársam épen nálam lévén, azonnal vadászatot rendeztünk. Összeszedtem néhány hajtót s önkéntes vadászok is jelentkeztek egy részük ócska puskával, más részük nyilakkal volt felfegyverkezve. A hajtók egyike egy nagy dobót is vitt magával.

Mi ketten felültünk tevéinkre s neki indultunk. Körülbelül egy mértföldnyire le kelle szállnunk s a tevéket egy patak medrében hátrahagyva, még félmérföldnyit gyalogoltunk, míg oda értünk, ahol a bennszülött a nyomokat észrevette. Ez egy hegy alján volt. A hajtókat elküldtük a hegy tulsó oldalára, hogy onnét kezdjék a hajtást; én a völgyben helyezkedtem el egy sziklára egy bennszülöttel, az orvos pedig körülbelül a hegy derekán keresett és talált is hasonló leshelyet. Egy ór kivül maradt a tisztáson oly helyzetben, hogy átláthassa az egész hegyoldalt.

Semmi sem oly élvezetes, mint az a negyedóra, mely megelőzi a hajtás kezdetét. Eleinte a vadász szépen körültekintget s megismerkedik a körülötte elterülő vidékkel — majd szivdobogva fülel az első hangra, mely a hajtók felül jön. Ekkor a vadász csupa szem és fül. Lassanként kivehettem a nagy dob moráját, és a hajtók által, mászás közben lelőditott szikladarabok és kövek csatogását, mely minden állatot — de leginkább a nyugalmat kedvelő tigrist csakhamar felzavarja pihenéséből.

Amint a hajtók közeledni kezdtek, a tisztáson álló ór jelt adott, hogy a hegy ormán járkál a tigris. S csakugyan néhány pillanat múlva én is megláttam. Kecsesen és nyugodtan jött lefelé a sziklatömbökön. Lehetett 300 yardnyira én tőlem — s így nem lőhettem, hanem léptének iránya után ítélve, okvetlen bele kellett jönnie orvos barátom lökörletébe. S csakugyan kis várattva lőtt is; — a tigris felfordult és lehömpölygött a sziklák és bokrok közé. Minthogy nem mutatta magát, én azonnal indulni akartam keresésére, — hanem bennszülött kísérem ezt nem engedte, mert mint mondá, jöhet még más vad is, talán párducz vagy medve. Nem csalódott, mert a hajtás végén egy hyena bukkant ki, melyet agyonlőttem.

Most az volt a kérdés, hogy mit tegyünk? az már bizonyos volt, hogy a tigris nem akart egészen lejönni, így nem maradt egyéb hátra, mint azt felkeresni. A hajtók körülkerítették a helyet, ahol feküdt az állat s én nekiindultam a sűrűbe. Nagyon csunya hely volt s a sok sziklától, bokortól és a magas fütől nem igen láthattam. A tigris nyomán haladtam.

Alig hatoltam be néhány lépésre, egy nagy fehérséget — a tigris szügyét — láttam megvillanni s éreztem, hogy vállamba kapott az állat. Oly villám sebessen történt ez, hogy fegyveremet nem bírtam czélra felemelni, de még félreugrani sem értem rá. A seb alakjáról ítélve hátulról ugrott rám. Hogy miért fordult vissza, úgy hogy engem megkerült, azt nem tudom, elég hogy

* «Vadászlap», pag. 22. (1883.)

hatalmában voltam s hogy a földre lettem teperve.

Már sokan kérdezték tőlem, hogy mit éreztem ezen kritikus pillanatban. Az első érzés az volt, mintha egy óriás erejű ember vagy egy ló megrugott volna. Csak arra gondoltam hogy fegyveremet a másik kézbe vegyem és lőjlek. És közben valami szikladarabba kellett homlokommal ütődni, mert ott és az orromon ütés nyomai látszóttak s eszméletemet vesztettem.

Esés után a tigris valószínűleg eleresztette vállamat, mert hátamba kapott s elvitt vagy 20 yardnyira — ekkor kiejtett szájából, ott hagyott és lement a völgybe. Ugy látszik, hogy eszméletemet azonnal visszanyertem, mert hallottam, amint kétszer lőttek a lefelé haladó vadállatra. Lábbal a hegy felé feküdtem és úgy éreztem, mintha balvállam és balkezem nem lett volna. Tudtam, hogy a hátamon is van seb s aggódni kezdtem, hogy talán tudómban is esett kár. Mély lélekzetet vettem, s úgy éreztem, hogy ez oldalról bajom nem volt.

A mikor haza lettem szállítva, bekötötték sebeimet. A tigris foga 14 helyen hatolt testembe, ezenkívül egy hatalmas karmolás is volt látható s homlokom és orrom is fájt. Három hétig feküdtem orvos barátom házában. Ekkor fárasztó utazás után Bombayba értem, a honnét orvosi tanácskozás folytán haza kellett jönnöm Angliába. Most — nyolcz hónap mulva — sebeim begyógyultak ugyan, hanem vállam megmerevedett — s talán soha sem fogok egészen kiépülni.

A tigris — nőstény volt — a vadászat után három vagy négy napra halva találták, hanem bőre egészen elromlott. Az első lövés halálos volt.

Lótenyésztés és versenyek.

A charlottenburgi versenyek nov. 1-én balesetekkel kezdődtek. Mascotte-ot és Minnie-t, melyek szerencsétlenül buktak el, egy-egy kegyelemgolyóval terítették le, míg Lily holtan maradt a pályán. Igen veszedelmesnek látszott Kramsta kapitány bukása, ki a záhlendorfi vadászerenyben Spermacetit lovagolta és a tribün előtt esett el lovastul. A kapitány azonban csak gyenge agyrázkódást szenvedett és kísérőire támaszkodva, kijutott a nyergelő helyre. Az egyes futamok a következők voltak: Nyeretlenek versenye, díj 1000 márká, 80 méter. Kilencz nevezett ló közül öt futott, elsőnek Wollats-Wild Celery-je érkezett be. — Novemberi akadály-verseny, díj ezer márká, táv. 999 méter. Türschler kapitány Horace Vernetje nyerte meg a díjat. Charlottenburgi katonai vadászereny, díj 3000 márká s a császár ajándéka, távolság 4500 méter. A verseny győztese Goszler hadnagy Cliffs Growja. Záhlendorfi vadászereny díj 500 márká, távolság 2500 méter. A díjat Steinbock kapitány Imperialja vitte el. Őszi vadászereny, díj 1000 márká, távolság 4500 méter. Elsőnek Siebendorff gr. Bayrautja érkezett be.

Berlini charlottenburgi versenyek. Őszi meeting Harmadik nap vasárnap nov. 8-án. I. Charlottenburgi Handicap. 1. Putkummer hadnagy Nanon kanczája, 2-ik Kelly E. Mattyja, 3-ik Capt. Joe pompeyja. II. Parforce vadászereny. 1. Freed Diplomatinja, 2-ik Arnim hadnagy Charperja, III. Dahlen díj. Akadályverseny. Táv. 3500 méter. Első Türschker Horace Vernetje. Második Oelschläger Merkaninja, harmadik Spikerman Elkanja. IV. Novemberi vadászereny: elsőnek Schmidt

Pauli kapitány Conquerorja érkezett be, Tartaruga a más dik, Burgfräulein a harmadik helyre jutott, V. Téli díj. Urlovarok. Első Schlippenbach Rosenfieldje, második Goldenday, harmadik Common Hild. VI. A nyeretl-nek versenyéből Wallot Wild Cherryje került ki győztesen, a char'ottenburgi hadi díjat a császár ajándékával együtt Willick Mr. Besantja nyerte meg.

A berlin-westendei verseny negyedik napjával, november 15-én lezárult a németországi őszi versenyévad. E verseny a következő eredménnyel folyt le. I. Vigaszverseny. Díj 1000 márká. Táv. 800 m. Első Oppenheim báró Marketenderin je, második Little Bella, harmadik Alpheda. II. Akadály-verseny. Díj 1000 márká, távolság 2500 mt. Első Geneva, 2-dik Conqueror, 3-dik Auderton. III. Nagy vadászereny. Urlovasok. Díj 3000 márká, távolság 5500 méter. Első Flighty, 2-ik Full Cry, 3-ik Vagrant. IV. Zár-vadászereny. Díj 1000 márká, távolság 3000 m. Első Rosenfeld 2-ik Daphne, 3-ik Burgfräulein.

A vincennesi lóversenyek első napja november 7-én folyt le. Valviu díj. Első Vicomte Jumilas Priceja, 2 Bengale, 3. Troubadour. Thomery díj. 1. Peau de tatin, 2. Piccolo, 3. Bulkis Peu de tatin. Pluteries díj. 1. Surprenant. 2. Ciceron. 3. Qualotton. Champagne díj. 1. Elenita 2. Vicair. 3. Sarpedou. Katonai steeple chase. 1. The Reeve. 2. Rousette. 3. Bramton. — A második napja november 9-én. 1. Prix du Tilleul: 1. La Bourdonnière. 2. La Bugiste. 3. Kattia. II. Prix de Tolbiac. Elsőnek Mirloret érkezett be, második Tyrolien, harmadik Charolaise. III. Prix de la Tourelle. 1. Les Beyneule, 2. Madrid, 3. Egerie. IV. Prix de Novembre. 1. Mineure, 2. Friz Marcello. 3. Chasseur. V. A francia Steeple-Chases-társaság nagy díját Miss Cecil nyerte meg.

A vincennesi őszi versenyek második napja nov. 16-án a következő eredménnyel folyt le: I. Prix de Forts. Első Blondor, 2-dik Rousotté, 3-dik Peruvienne. II. Prix Nuage. Első Tamaris, 2-dik Mandrake, 3-dik Albuquerque. III. Prix Pive Apple. Első Wallon, 2-dik Don Gigadas, 3-dik Bright Idea. IV. Prix de Pyramide. Első Voisind, 2-dik Matador, 3-dik Barriér.

Az auteuilli versenyek első napja nov. 13-án meglehetősen élénken folyt le. I. Prix de Chasseur. Első Fidelia. 2-ik Adroit, 3-ik Peruvienne. II. Prix de Jacinth. Első Dura Cuire, 2-ik Quodlibet. 3-ik Amdon. III. Prix de la Massellier. Első Alnée, 2-ik Le Vigneau, 2-ik Defilee. IV. Prix de Pavillon. Első Verdier, 2-ik Rigoletto, 3-ik Ventadour.

Liverpoolban a Grand Stifton Steeple Chasera november 11-én tizenegy ló jelent meg a startnál. Elsőnek Linde St. George-ja másodiknak Bewinkle Reed Huszár-ja, harmadiknak Hamilt n herczeg Captain-ja érkezett be.

A liverpooli őszi verseny november 12-dikén folyt le. Egy futam volt, a Liverpool Autumn Coupért, (1000 sovereign aranyban, távolság $\frac{1}{2}$ mértföld.) Összesen tizenöt ló jelent meg a startnál. Elsőnek Mr. Smithwick három éves sárga ménje, Kilereene érkezett be, második Lady Castlereigh, harmadik Thebais.

Liwerpoolban, nov. 13-án hat ló futott 8000 márkás Lancashire Handicapra. Derékfutásban érkeztek. — The Saglor Prince és Kimbolton, Duke of Richmond öt lóhosszal mint harmadik érkezett be.

Páris, nov. 1. Anteuilli lóversenyek. Vadászereny, 14,000 frankos nagy őszi díj, a második lónak 1800 frk, a harmadiknak 1200 frk, távolság 5000 m. Hét ló futott. Első ért a célhoz két hosszal könnyen nyerve Wilde ur Josaphatja, Fint báró Roussel-je, második s Guinebert Matador-ja harmadik.

Newmarket, okt. 30. Jockey-Club Cup, 300 font sterling díj, a második lónak 50 font sterling, távolság 3600 m. Négy ló futott. Elsőnek érkezett be tizenöt lóhosszal Hammond Saint Gaten-je, báró Rothschild Lavaret-je második s Lefevre Ducat-ja harmadik.

Shrewsburg, nov. 5. Great Shropshire Handicap. 500 font sterling díj az első lónak, 50 font a másodiknak. Távolság 1600 m. Könnyen nyert három fejhosszal Owen Williams tábornok Cohort-ja, másodiknak érkezett be Gilbert The Sailor Prince-e, harmadiknak lord Bradford Whitelvellija.

Shrewsburg, október 6. Shrewsburg Cap. 300 font sterling díj. Elsőnek érkezett Beaufort herczegnek Emperor lova, két fejhosszal biztosan győzve, Ginistrelli lovag Raffaelli-je második. Abington Ben Alderje harmadik.

Az 1885-dik év lóverseny-statisztikája. Alább közöljük az idei sport-év lóversenyeinek kiválóbb győzteseit, a nyert összegekkel együtt, korosztályukat feltüntető táblázatban. A hároméves és idősebb lovagnál pedig az előző évek nyereményeit.

Az 1885-ben legnagyobb sikert aratott két-évesek:

	forint nyeremény
Virtuóz	11,647 $\frac{1}{2}$
Remember	7,815
Fenek	6,795
Partagas	6,490
Kisbiró	6,000
Olyan nincs	5,770
Kegy-ur	5,200
Hilda	4,005
Satanella	3,934 $\frac{1}{3}$
Wissenschaft	3,700
Gondolj reám	3,398 $\frac{1}{2}$
Buck-à-boo	3,310

Az 1885-ben legnagyobb sikert aratott három-évesek:

	1885	1884	összesen forint nyeremény
Buzgó	65,070	1,000	66,070
Anna	10,985	2,373 $\frac{1}{3}$	13,358 $\frac{1}{3}$
Matador	9,515	3,545	13 060
Excelsior II.	9,142 $\frac{1}{2}$	260	9,402 $\frac{1}{2}$
Kunst	5,950	8,270	14,220
Teraphin	5,702	—	5,702
Valerianus	5,122	1,500	6,622
Fortunio II.	4,805	—	4,805
Italy	4,670	5,120	9,790
Patria	4,527	1,970	6,497
Metcalf	4,450	4,500	8,950
Buschmüller	4,392 $\frac{1}{3}$	—	4,392 $\frac{1}{3}$

Az 1885-ben legnagyobb sikert aratott négy-évesek:

	1885	1884	1883	összesen frt
Metallist	17,770	10,600	7,378 $\frac{1}{3}$	35,748 $\frac{1}{3}$
Vinea	14,300	23,960	1,882 $\frac{1}{3}$	40,142 $\frac{1}{2}$
Jewess	13,687 $\frac{1}{3}$	7,015	935	21,637 $\frac{1}{2}$
Millerjung	6,041 $\frac{2}{3}$	3,645	1,667 $\frac{1}{2}$	11,554
Edgar	4,871	4,280	1,950	11,101
Kate Greenaway	4,500	2,510	355	7,365
Goliath	4,051 $\frac{2}{3}$	4 5 5	—	8,566 $\frac{2}{3}$
Attala	2,360	13,240	745	6,345
Misa	2,000	2,390	4,950	9,340
Brutus	1,980	—	—	1,980
Callad	1,552 $\frac{1}{2}$	—	570	2,122 $\frac{1}{2}$
Elgoland	1,3 5	1,425	—	2,740

Az 1885-ben legnagyobb sikert aratott öt-évesek és idősebb lovak:

	1885	1884	1883	1882	1881	összesen forint
Occident 5é.	11,094	4,300	4,662 $\frac{1}{2}$	650	—	20,706 $\frac{1}{3}$
Pierrot 6é.	3,500	8,935	1,475	9,010	220	23,140
Olivette 5é.	2,100	—	—	—	—	3,100
Fornarina 6é.	2,285	345	3,165	1,717 $\frac{1}{2}$	—	7,512 $\frac{1}{2}$
Spring-bock 6é.	2,282	—	—	—	—	2,282
Gyöngyvirág 5é.	1,885	6,445	4,289 $\frac{1}{6}$	9,327 $\frac{1}{2}$	9,975	31,921 $\frac{1}{2}$
Nesza 5é.	1,205	1,800	3,807 $\frac{1}{2}$	—	—	6,812 $\frac{1}{2}$
Milon 5é.	1,000	—	—	—	—	1,000
Polka 6é.	975	975	—	140	—	2,090
Natica 5é.	846	2,225	—	—	—	3,071

Blaskovits Ernő hat éves híres kanczája, a Gyöngyvirág bevégezte diadalokban gazdag versenypályáját s az istállóban anyja Harmat mellett foglalt helyet. Gyöngyvirág a lefolyt öt esztendő alatt ötvenkilenc futamban vett részt s tizenháromszor az első, tizszer a második helyet kizdötte ki. A versenyértékek összege, melyet a ló megnyert, 31,921 frt. A kancza legnagyobb sikereit második és harmadik évében aratta, midőn tulajdonosát 9775, majd 9327 frt versenyértékekhez segítette. Gyöngyvirág a németországi versenypályákon nyolcz ízben jelent meg, s két futamban győzött, míg egy ízben a második helyet nyerte. A legnagyobb díj, melyet megnyert, az 1881. évi soproni polgárdíj volt.

Az észak-németországi Derbyre gróf Esterházy Miklós nyolcz lovat nevezett s így az ő istállója van e versenyenél legerősebben érdekelve.

Plaisanterie Wellington és Poetes hároméves kanczaivadékanak tüneményes győzelmei a legszélesebb sportkörökben kelettek feltűnést. A Cesarewitchet és a Cambridgeshiret eddigelé csak két lónak sikerült elvinni. A Derby győztesével egyenlő hirre vergődött kancza Franciaországban nevelkedett, mostani tulajdonosához mr. Bay és Th. Canterhez egyéves korában került. Mint két éves először Caenben lépett ki nyilvános pályára, a Prix de Premier Pas ban, melyet husz hosszszal nyert meg. Majd a dippei «Grand Prix»-ben versenyzett, hol holt versenyben érkezett be Barberine-nel, míg később a párisi «Grand Criterium»-ban alig egy fejjel vereséget szenvedett Condortól. Ez idén megnyerte a Prix de la Seine-t, e handicapet, a párisi tavaszi meetingen s egy héttel később a Prix de Cars-t, aztán májusban két versenyt, a Prix St. Jamest és Prix Fould ot a Bois de Boulogne meeting alkalmával. Néhány nappal később a párisi Prix de Prince de Gallesben, mint 3 éves, vereséget szenvedett Martin Pécheur II. által, mely alig egy fejjel verte meg. Ettől fogva azonban szakadatlanul aratta diadalait Plaisanterie és pedig a chantilly-i Prix de Apremont-ban, Prix de Cédre-ban, Prix Seymourban, Prix de Chantilly-ban, Prix de Villebon-ban, Prix de Octobre és Prix de Prince de Orange-ban. Hazájában aratott eme diadalait aztán a badenbadeni Jubelium preis zal s legutóbb a Cesarewitch és Cambridgeshire-rel gyarapította tüneményes ló, melynek egyéves korában csak 320 frt. volt az ára.

Vadászat és lövészet.

Udvari vadászatok Ausztriában. A bösendorf-hennersdorfi császári pagonyban f. hó 10-én cserkészlet tartatott, mely oly ritka eredménnyel ment végbe, minő évek óta nem fordult elő Bécs környékén. A vadászon részt vettek Rudolf trónörökös, Lipót herceg, Ferdinand Ferencz, Otto, Reiner Károly, Salvator főhercegek, utóbbi két fiával Lipót és Ferencz főhercegekkel. Bombelles gróf főudvarmester, a meráni gróf, Wurmbbrand és Ledochowszky grófok, Turn Taxis herceg, Orezy báró és mások. A találkozás a laxenburgi faszorban történt, déli 12 órakor érkezett meg a találkozás helyére Rudolf trónörökös Lipót herceggel és a szintén Laxenburgban időző meráni gróffal. A megtörtént üdvözlés után a vadászok visszatértek helyeikre, azután megkezdődött a hajtás. A vadászat rövid megszakítással az első és második hajtás között, 4 és egy negyed órát vett igénybe. Mint hogy a talaj nagyon mély volt, a trónörökös és vendégei ponikra ültek. A vadászat eredménye 1696 nyul és fajdyuk volt. A trónörökös vendégeivel visszatért Laxenburgba, hol a trónörökösné dínere várta őket.

Udvari lovasvadászatok. Élénk napja volt f. hó 19-én a parforce vadásztársaságnak. A hó elolvadt s nem akadályozta semmi sem, hogy a társaság átengedje magát a sport örömeinek. A király is megjelent a vadászon s élénken adott örömeinek kifejezést a felett, hogy a megenyhült időjárás tovább is lehetővé teszi a vadászatot. A király, valamint a társaság többi tagjai is vörös frakkban jelentek meg. Két rókát vertek fel, de mind a kettő szerencsésen megmenekült a kill elől. Részt vettek a vadászatban gr. Esterházy Móricz falka-nagy, gr. Nádasdy Ferencz, gr. Festetich Tasziló, gr. Károlyi Gyula, Baltazzi Hektor, br. Üchtritz Zsigmond, Beretvás Endre, gr. Esterházy Antal, Lichtenstein hg., Frieszer br. őrnagy és még többen.

Udvari vadászatok Gödingben. A gödingi és királyi családi birtok pagonyaiban f. hó 19-én tartatott meg az első nagy hajtóvadászat. Kevéssel kilenc óra előtt érkezett meg a társaság különvonalattal a Rochatecz és Göding közti őrházhoz, mely találkozó helyül volt kijelölve. Megjelentek a vadászatra Ferdinand Ferencz és Rajner főhercegek, Koburg Fülöp herceg, Thurn-Taxis herceg főlovászmester, Foucher de Careil francia nagykövet, gr. Jonghe belga követ, br. Orezy Béla miniszter és még számosan a magas tábornoki s a diplomáciai kar képviselői közül. Ott főherceg ki Gödingben állomásozik, a találkozási helyen csatlakozott a társasághoz. Rövid üdvözlés után a vendégek elfoglalták a készen álló kocsikat, s a ratischowitzi erdőbe bejutottak. Az óriási vadászterületen zajos élet fejlődött ki, körülbelül 1500 hajtó szoritotta a rókát a puska elé. Az első hajtás két órát vett igénybe, erre vadászreggeli következett, majd a második hajtáshoz láttak. A vadászatot fényes eredmény koronázta, összesen 1312 vad, ezek között 8 őz került terítékre.

Udvari lovas-vadászatok. Szt. Hubert napja óta egymást érik az érdekesnél érdekesebb udvari parforce-vadászatok, melyeken a király ő felsége is részt szokott venni. Nov. 9-én két napi szünet után ismét rókákra tartottak üzést, de nem a legjobb sikerrel. A társaság, melynek tagjai vörös kabátban jelentek meg a czinkotai találkozó helyen, nagy volt ugyan, de azért a vadászat nem járt a kívánt sikerrel, mert a kinyomozott rókák közül egyet sem fogtak el a kopók. Jelenvoltak Nádasdy Ferencz, Károlyi István, Csekonics Endre, Teleky Gyula grófok, Üchtritz báró stb. A vadászat csak késő délután végződött.

Udvari halászat. A laxenburgi park nagy taván f. hó 19-én, hálóval és szigonnyal rendezett nagy halászon résztvettek: Rudolf trónörökös, Bombelles gr. főudvarmester és a laxenburgi kastélyban vendégként időző Teleki Samu gróf valamint a trónörökös udvartartásához több ur. Minden tartozó résztvevő kis csolnokon ült és hálóval meg szigonnyal volt ellátva. A halászat több órán át tartott. Az első halat, egy óriási süllőt, a trónörökös ejtette el egy pompásan vetett szigonnyal. A hálóval fogott halak közt van két, körülbelül egy méter hosszú ponty, melyeknek sulya megfelel nagyságuknak. Ezeket az óriási pontyokat az udvari muzeumba küldötték.

A trónörökös vadászatai. Rezső trónörökös nov. hóban a commerani és klausen-leopoldsdorfi erdőségekben élvezte a vadászat gyönyöreit Lipót bajor herceg, Hoyos és Wurmbbrand grófok társaságában, s minden cserkészletet fényes eredmény követett.

Vadászat Koburg Fülöp hercegnél. Ritka fényes eredményű vadászat folyt le nov. 9. és 10. én Koburg Fülöp herceg nemes vadban gazdag vacsi uradalmában. A házigazdán és fivéréen Ágost hercegen kívül résztvettek a vadászatban Wurmbbrandt gróf, Ráth Károly főpolgármester Földváry Mihály alispán, Földváry Miklós országgyűlési

képviselő, ifj. Szilassy István és a környékről 10—12 tekintélyes földbirtokos. A két napig tartó vadászat alatt elejtettek: 640 nyulat, 7 rókát, 100-nál több fácánt s öt dämvadat, melyek közül kettőt Koburg hercege, kettőt Földvári, alispán és egyet Szilassy István fegyvere terítet le. Lujza hercegasszony a vadászat iránt nagy érdeklődést tanusított és Rudolf trónörököstől nem rég kapott kis pony fogatával többször megjelent a vadászat színhelyén.

Bölény-vadászat. Pless herceg vadászterületén nov. 9-én folyt le az első bölény-vadászat, mely ritka élvezetet nyújtott a résztvevőknek. Frigyes Vilmos porosz királyi herceg fegyverét érte a szerencse, hogy leterítse a nem s vadat. Három jól irányzott golyó kellett hozzá, hogy a koloszszerű állat kilehelje páráját. A vad nem volt akkora mint a tavalyi vadászon elejtett, hanem mégis egyike a legszebb példányoknak. E vadászat alkalmával 67 nagyobb vad is esett zsákmányul.

Gömörmezei vadászatok. Régen volt annyi medve Gömörmezei erdőségeiben, mint ez idő szerint, a midőn a bő makktermés gyakorol reájuk nagy vonzórót. Lejárnak egészen közvetlen a Rozsnyó mellett levő erdőrészekbe. A rozsnyói vadásztársulat által mostanában rendezett vadászatok mindenikén volt medve a hatásban, néha négy is, és jóllehet többet megsebeztek, elejteni egyet sem bírtak. Annál nagyobb volt az öröm f. hó 8-án és 9-én mely napokon egy-egy maczkót, egy vadkant (Köváry Ödön ur lőtte) és négy őzet ejtettek el. Az elsőt vasárnap Puchreiner kapitány sebezte meg halálosan, s a körből kifelé menekülő hatalmas állat, neki ment egy hajtónak, s azt megölvén, czombján és karján megsebezte, de a mint társai segítségére siettek, elbocsátotta s elmenekült, másnap azonban reá találtak élettelen hullájára. Az elsőnek sulya teljesen kizsigerelve 95 klgr., az utóbbi 65 kl. Mind a két ritka vadat tünepélyesen hozták le a városba.

A szolnoki sportegylet október 30-án Pusztaszádon megtartott kölyök agárversenye a következő eredménnyel folyt le: A verseny hat nevezéssel zárult u. m. Gullner Pál Mirtusa, Gubody Ferencz Árvája, Fazekas Gedeon Pipacs, ugyancsak ennek Tücsökje, Bajza Aladár Hollója és Véreséje. Az első összvetésben Tücsök, Mirtus és Pipacs váltak ki, a második összevetés Mirtus és Pipacs, továbbá Tücsök és Erővesztő között folyt le. A nevezők közmegegyezésével utoljára Mirtus és Tücsök futottak, de minthogy az agárszati verseny szabályai szerint a kellő számú egységet egyikök sem csinálta meg, a 400 frank díj ki nem adatott, hanem új verseny fog tartatni még nov. hó folyamán.

Atletika.

— Rovatvezető: *Vermes Lajos.* —

A szabadkai Achilles-egylet nov. 1-én tartotta meg rendes őszi viadalát. Hogy az eredmény nem ütött ki valami fényesen, azt javarészen a sáros időnek lehet tulajdonítani, a mely nagy akadályára szolgált a versenyzőknek. A versenyek délután két órakor kezdődtek. A bajnoki gyaloglásban Kovács Ferencz (1 m. 72 cm. magas és 79 kgr. sulylyal bír) 30 perc alatt 4 km. 471 cm. gyalogolt be. A bajnoki akadályversenyben az 500 méter távolságot 10 akadálylyal Raics Antal 1 perc 47 másodperc alatt. Az 1 klm. vasparipa-versenyt Vida János 2 perc 15 másodperc alatt. Az 1 klm. háromkerék (tricycle) versenyben Vermes Nándor viador 2 perc 18 másodperc alatt első lett. A nagy vasparipa-versenyt 10 klm. távolságban Vida János 24 perc 41 másodperc alatt tette meg és értékes ezüst serleget nyert.

ÁLTALÁNOS SZEMLE.

UDVAR és ARISZTOKRACZIA.

Az udvar Gödöllőn. A mióta a királyasszony visszatért tengeri útjáról, nagy élénkség uralkodik a gödöllői kastélyban. A király, kinek az orvosok gyakori testmozgást ajánlottak, az állami ügyek elintézése után mindennap eljár eserkésni Mondel báró főhadsegéd társaságában. A reggeli és esti eserkészetek eredménye eddig igen kielégítő volt. A királyné többnyire kíséret nélkül tesz nagyobb sétákat kora reggeltől fogva a dejeuner idejéig. A tengeri ut egészségére vált a királynénak s ő felsége most viruló színben van. A jövőre nem is megy már Amsterdamba, mert a massage-gyógymódra nincs többé szüksége. A királyasszony e helyett négy-öt heti utat tesz s visszatérve a laínzi új nyaralóba költözik rövid időre. A királyi pár és Mária Valéria főhercegnő délután 5 órakor szokott ebédelni a felséges asszony lakosztályában. A királykisasszony most ismét vigjátékon dolgozik, mely a jövő farsangban kerül színre a főhercegnő egy estélyén. A vigjáték már csaknem kész s mint mondják, sok mulattató jelenet van benne.

Erzsébet királynő ő felsége nevenapját csendes családi körben ünnepelte meg f. hó 19-én Gödöllőn. Szerdán f. hó 18-án a város fényesen ki volt világítva, különösen a királyi kastélylyal szemben levő templomtér egyes épületei. Csütörtökön nagy mise volt a várkapornában, melyen részt vettek az odavaló hatóságok főnökei és tisztviselői. A királynő nevenapját a főváros is szokott módon ünnepelte meg. A polgári és katonai hatóságok is kifejezték hódolatukat a felséges asszony iránt. A hivatalos istentisztelet a budai helyőrségi templomban volt, hol a kivonult koronaőrseg emelte a pompát. A misét Bogisich Mihály budavári prépost-plébános mondta fényes segédlettel. A mise után a polgári küldöttségek s előkelőségek megjelentek Tisza Kálmán miniszterelnöknél, hol Ráth Károly főpolgármester kifejezte a törvényhatóság jókívánatait, melyeket a miniszterelnök tolmácsolni fog a királyasszony előtt.

Albrecht főherceg ajándéka a nemzeti múzeumnak. Albrecht főherceg az országos kiállításon az ő saját pavillonjában kiállítva volt gyönyörű himszarvast a nemzeti múzeumnak ajándékozta, hova azt ma szállították át. A szép 14 ágas állatot a főherceg bélyei uradalmában lótték s úgy van kitömve, a mint előrenyújtott fejjel a nádasból kifelé szimatol.

Gr. Teleki Sándor ezredes, ki súlyos betegen feküdt Koltón, — mint értesülünk — jobban érzi magát s teljes felüdülése mielőbb várható.

Zichy Jenő grófot a kiállítás körül szerzett érdemei elismerésül ő felsége az első osztályú vaskoronarenddel tüntette ki.

Az elhunyt id. Esterházy Miklós grófról a következőket írják Tatáról:

Esterházy Miklós gróf 1803-ban született Tatán. Már fiatal korában katonai pályára lépett, de atyja Ferencz később kivette a hadseregből és a tatai birtok kezelésével bízta meg. Atyja halála után a rengeteg nagy birtokot három részre osztották, a tatait Miklós örökölte. E birtok ekkor telve volt adósságokkal. Esterházy erélyesen hozzálátott az elhanyagolt birtok rendezéséhez. A régi tisztviselők helyett újakat fogadott és maga is reggeltől estig egyik pusztáról a másikra hajtatva szigorúan ügyelt a munkára. Pár év alatt rendezve volt a birtok, a tatai uradalom ismét a leggazdagabb volt nemcsak Komárommegyében, de az egész dunántuli kerületben is. Esterházy Miklós kevesett működött a közélet terén. Az 1848-iki szabadságharcz mozgalmában sem vett részt. Egész a 70-es évekig telen-

nyáron Bécsben lakott, ott tartott külön palotát. A hetvenes évek óta állandóan tatai kastélyában tartózkodott és ez idő hozta helyre szülővárosával szemben elkövetett mulasztásait. Százazrekre megy az összeg melyet ez idő óta jótékony czelokra fordított. Elelőtt tiz évvel egy apácza kolostort építtetett és fényes alapítványi összeggel látta el; a plébániai templomot újra restauráltatta kisdudovodákat emelt legutóbb pedig egyik falujában építtetett egy pazar fényvel berendezett templomot. Öreg napjaiban rendkívül vallásosan élt, csaknem az egész napot templomban, vagy papok társaságában töltötte.

Esterházy nagy híve volt a dinastianak. Ez volt egyedüli politikai hitvallása. A mostani uralkodó két ízben volt vendége, 1870-ben tiz napot töltött a gófi kastélyban ő felsége az idei hadgyakorlatok alkalmával pedig egy birtokon vendégelte meg ő felségét.

Az elhunyt gróf temetése fénye s közönség jelen étében ment végbe f. hó 6-án Tatán.

A ravatal a kis kastély egyik földszinti termében állott, körülött huszonnégy fáklya terjesztett világosságot. A koporsó tele volt a szebbnél szebb koszorúkkal, melyek közül a legszebb volt a király ő felségének fehér rózsákból kötött koszorúja.

A gyászszertartást Zalka győri püspök végezte fényes segédlettel.

A tetemet csak ideiglenesen helyezték el a templom kriptájába, mert később Gamára fogják szállítani. Az elhunyt gróf birtokai körülbelül 90,000 fekvő holdat tesznek ki.

EGYHÁZ.

Bonnaz Sándor, esanádi püspök a magyar állam eszmének leghathatósabb védője Délmagyarországra f. hó 4-én ünnepelte 25 éves püspöki jubileumát. Hogy mit tett ő egy negyed század alatt a magyar közmívelődés érdekében, azt legjobban bizonyítják két millió forintot meghaladó alapítványai.

A pápa encziklikája de civitatum constitutione christiana öt nyelven (olaszul, németül, francziánul, angolul és latinul) küldetett szét. A vatikáni nyomdában már a mult hetekben két milliónál több példány készült el s tartatott készen a szétküldésre.

Emlékszobor egy püspöknek. Szepessy Ignác néhai pécsi püspök emlékére a pécsiek szobrot akarnak állítani és ez irányban a mozgalom már megindult. A szobor mintájának elkészítésére Kiss György szobrászt kérték fel.

A magyarországi reformált egyház öt napon át egyetemes közgyűlést tartott f. hó 17-től 21-ig.

IRODALOM.

A Rudolf trónörökös kezdeményezéséből és közremunkálkodásával megjelenendő «Oszták-magyar monarchia irásban és képekben» című nagy munka előrajza már szétküldetett a közönségnek. A mű nagy negyedréti alakban két-hetes füzetekben jelenik meg. Egy füzet ára 30 kr. A munka terjedelménél fogva 3—4 évet fog igénybe venni, míg teljes lesz.

Szilágyi István negyven éves tanári jubileumát illette meg f. hó 17-én M.-Szigeten, az ország minden részéről összesereglett küldöttségek jelenlétében. Szilágyi az ország e végvárában egész életén át hazafi-missziót teljesített s érdemei elismerésül a Ferencz-József-rrend lovagkeresztjét nyerte ő felségétől.

A Petőfi-társaság f. hó 9-én tartotta rendes havi ülését. Bodnár felolvasia a tragikumról szóló értekezését, Mezei Ernő Éj a Svábhegyen című lendületes költeményét, Margitai Dezső egy novelláját és Seress Imre Puky Péter című balladáját.

MŰVÉSZET.

A bécsi Verescsagin kiállítás két képe, a «Szt. család» és «Krisztus feltámadása» ellen tiltakozást bocsátott ki Ganglbauer bécsi érsek, mint a mely képek a katolika vallás tanaival ellenkeznek s a hívőket hitükben megzavarják. Verescsagin Oroszországból válaszol e levélre, a bibliából igyekszik kimagyarázni felfogása helyességét. A dolog eredménye pedig az: hogy a közönség tódul a képeket megnézni. E képek valószínűleg legközelebb Budapesten is ki lesznek állítva.

SZINHÁZ.

A nemzeti színházban f. hó 20-án került színre Csiky Gergely legújabb drámája a «Sötét pont». Szerző az újabb időben ritkábban lépett a lámpák elé s ez csak fokozta az érdeklődést darabja iránt. A közönség nem csalódott várakozásában, mert a «Sötét pont» egyike Csiky legsikerültebb alkotásainak. Folytonos figyelem kísérte a darab előadását, mely remélhetőleg élénk repertoire-darabja lesz a műintézetnek.

A népszínházban szintén première volt f. hó 21-én. Almási Tihamér «Sári néni»-je volt a bemutatott darab Almásy, kinek eddigi jeles darabjai folyton adnak a népszínház deszkáin ezuttal is élvezetes estét (s remélhetőleg nemcsak egyet) szerzett a közönségnek. A siker java része a pótolhatatlan primadonna Blaha Lujza művészetének köszönhető, ki Sári néniével egy újabb babérlombot fűzött amaz elévülhetlen levelekhez.

Az «Utolsó szerelem» Bécsben. Dóczy «Utolsó szerelmét» f. hó 4-én adták elő a bécsi burgszínházban nagy sikerrel.

«Seiglière kisa-szonyt» Sandeaunak az ötvenes évek alatt gyakrabban adott darabját elevenítette fel a nemzeti színház f. hó 6-án. Ámbár az eszmék és érzelmek, melyek az indulatok és összefüggések rugóit képezik, a mai korra nézve érdektelenek, a darab mégis meglehetősen sikert aratott. Ez utóbbiban Szigeti, Náday, Prielle és Csillag Teréz osztokodtak.

Göthe «Faust»-jának előadására erősen készülnek a nemzeti színházban. Göthe drámái közül eddigelé csak Egmont volt a műsoron. Faustot két részben hozzák színre Paulay átdolgozása szerint. Az első este Margit tragédiáját foglalja magában Dóczy fordításában. A második estnek tartalma Faust és Helena, s Faust halála Várady Antal fordításában.

«A cigány báró»-nak, Strauss János operettejének partitúráját, melynek szövegét Jókai írta, hir szerint az ismert kiadó, Kranz 24,000 forintért vette me.

Jókai «Arany embere» nov. végén kerül előadásra Brünnben az An der Wien színház diszleiteivel.

«Tökfűlkő» Lajarte operetteje f. hó 14-én került színre a népszínházban, közepes sikerrel.

Manzotti új balletje. Az «Excelsior» szerzője «Ámor» czímmel egy új, nagy balletet készült színre hozni a milánói Scala színházban. A darab két felvonásból áll. Az első jelenet a chaost tünteti elő; majd megjelenik az ember. A rá következő 14 képben Manzotti az emberi nem történetét mutatja be, a mint minden körülmények között Ámor vezeti az embereket. Az utolsó kép a szerelem győzelmét ábrázolja és ép erre nézve még nem határozott végleg Manzotti

Z E N E.

Wiltné, Nilson, Patti. A jelenkor három legje-
lentőbb énekesnőjét. fogja az évszak folya-
mában a magyar főváros hallani. Wiltné f. hó 20-án
tartotta hangversenyt a vidgó kistermében lel-
kes közönség jelenlétében. A művész egy egész
sereg szép dalt énekelt, úgy a mint ő kivüle most
senki sem énekel. Hangja, mely csengéséből s ol-
vadékony lágyságából mit sem vesztett, egészen
betöltötte a termet csodás zenéjével, de betöltötte
a hallgatók szívét lelkét is. Minden dalával egy
darab lelket adott magából. Énekelt Lisztől (Lo-
reley), két poetikus szép dalt Jentsől, két han-
gulatteljes dalt Kirchnertől, egy svéd népdalt, me-
lyet meg kellett ismételnie; továbbá Griegtől egy
bizarr, de érdekes dalt (Solveygs Lied), majd a
Schubert-féle gyönyörű Die Allmacht ot s Brahms
Liebestreu dalát, melynél szebbet a német mester
csak keveset irt s végre Schütz Miksától s Steiger-
től dalokat. A közönség osztatlan lelkesedéssel ki-
sérte a művész minden előadott számát.

Patti Adeline hangversenye decz. 12-én tartatik
meg a vidgóban.

A budapesti zenekedvelők egyletének első hang-
versenye fényes eredménnyel ment végbe f. hó
16-án. Előadták a Missa solemnit, Beethoven e
minden időkre kiható remek művét. A női solokat
Wiltné asszony és Rothausen Teréz k. a. énekelték
a közönség nagy gyönyörűségére. Ez utóbbira
csörgő hangjánál fogva előreláthatólag fényes jövő
várakozik.

Wagner művei Franciaországban mindinkább
nagyobb teret hódítanak. A Opera Comique leg-
közelebb előadja Lohengrint s Lamoureux a nép-
szerű hangversenyek rendezője elhatározta, hogy
az Éden színházban megtartandó előadások alkalmával
Trisztan és Izolde első felvonását s a Wal-
küröket színre fogja hozatni.

Verdi okt. végén ünnepelte 74-ik születésnapját
buffalói földbirtokán nagyszámu tisztelői körében.
Ez alkalommal kérdezték tőle, mikor fejezi be
Jágó című dalművét. a mester nagy rezignációval
válaszolt: alig hiszem, hogy a művet befejezem
sikerül: nagy merészség az én koromban olyan
szenvedélyeket a zenével kifejezni, amelyek már
érezni nem vagyunk képesek.

A D O M Á K.

Egy premiéren.

Felvonás közben X. ur a folyosón találkozik a
szerző egy jó barátjával.

— Hogyan tetszik önnek az első felvonás?

— Mondják, hogy a második kitűnő!

X. megtagadta az elégtételt ellenfelének.

— Miért tette ön ezt? Kérdé egyik barátja.

— Mert már úgy is megszenvedett érte. Midőn
pofon ütött, kifecszamította a csuklóját.

ORSZÁG-VILÁG.

Kitüntetés. Matlekovics Sándor államtitkár és
kiállítási elnök ő felsége által a Szent-István-rend
középkeresztjével, Schnierer Gyula a kiállítás igaz-
gatója a Ferencz-József-rend középkeresztjével let-
tek kitüntetve.

Az alkotmányosság netovábbja. Furcsa parla-
menti viszonyok uralkodnak a guatemalai köztár-
saságban. A lakosság ott, mint a N. Y. H. Z. irja,
tömegesen szokott megjeleni a kongresszus ülésein
és azt a jogot veszi igénybe hogy a vitákba ele-
gyedik és az elnökség rendszerint képtelen a karzati
közönséget ebben megakadályozni. A kongressz-

szusnak egy minapi ülésén egy hallgató a többiek
visitása és pisszegése között azt indítványozta,
hogy Barrios elnök képe az ülésteremből távolit-
tassék el. Erre az indítványra irtózatot lárma kelet-
kezett, mely csakhamar általános verekedéssé fajult,
sőt kövekkel is hajigálták egymást. Később a
tömeg bezuzta az elnök lakásának ablakait. Guate-
mala sajtójának egyetlen gáncsoló szava sincs
ezekhez az eseményekhez, hanem ellenkezőleg
helyesli azokat mint a közügyek iránt való érdeklődésnek
jelét. A legutóbbi hírek szerint Guate-
malában kihirdették az ostromállapotot. Az üzlet
ennek következtében az egész országban pang.

Kraszewskinek a hirneves lengyel költőnek sza-
badlára heiyezéséről lengyel lapokban a következ-
őket olvassuk: Kraszewski szabadlára való helye-
zését első sorban Falconieri Ludmilla hercegnőnek
köszönheti, ki lengyel születésű és ki Velenczében
Frigyes Lipót hercegnek egy folyamodást nyújtott
át és azonkívül Margherita királynéhoz is elment
és megkérte őt, hogy a német trónörökösne köz-
vetítésével eszközölné ki a beteg lengyel költőnek
szabadlára helyezését. Ezeknek együttes fárado-
zásait végre siker koronázta és reménylik, hogy
ideiglenes szabadlára való helyezését végleges
amnesztia fogja követni. Kraszewski sajtó alatt levő
legújabb művét hálája jelül felszabadítójának, Fal-
conieri Ludmilla hercegnőnek ajánlotta. A 20.000
márka biztosítékot, mely mellett Kraszewskit 1886.
május 15-éig szabadon bocsátották, még mult hó 27-én
tette le. Kraszewski jelenleg Milanóban egy lengyel
arisztokratának a vendége.

N Ő V I L Á G.

Verescsagin és a nők. Egy német lap Veres-
csagin ellen azt a vádat emelte, hogy két világ-
részen át való utazásai közben meg se figyelte az
emberi szépséget. Midőn a művész ezt a megjegy-
zést a női szépségre vonatkoztatja, ugyanabban a
lapban a következőket közli: «Tudnunk kell, hogy
a keleti nők tudatlanok, tréceselők és nagyon pisz-
kosak. Aztán az idegen, különösen a művész csak
a nők bizonyos osztályát ismerheti meg, kik fizikai
és erkölcsi tekintetben épenséggel nem vonzóak.
Ha husz évig éltem volna Ázsiában, ha muzul-
mánná lettem volna és ott megnősültem volna, ugy-
talán jobban inspiráltattam volna magamat és talán
verseket is költöttem volna. Egyébiránt turkesz-
áni albumomban néhány nőt, fajuk legszebbjeit,
vázoltam; így például egy kirgiz nő croquisja
nagyon hasonlít a legszebb kirgiz nőhöz, a kit
egyáltalában láttam. Ez egy duszgazdag kirgiz
három neje között a legfiatalabbik, kiért 150
lovat fizetett és a kit később e miatt igen gyakran
ütlegelt. Ő maga panaszkolta el nekem sorsát. Egy
fiatal kalmuk asszonyt is lerajzoltam, ki kalmuk
forgalmak szerint igen szép. Szintugy vázoltam
néhány kétes hírű muzulmán nőt is. Szép és tisztessé-
ges nőt Ázsiában, ki művész által lefestetné
magát, minden bizonyal meggyilkolnának. Megen-
gedem, hogy művészek keleti lakások belsejét
csinosan lefestették, de vajjon a természet után
festettek-e, azt kétségbe vonom. (Maglehet, hogy
Algiriában a művészek e tekintetben szerencse-
sebbek.) Higyjék el hogy a valódi nőt nem a
keleten, hanem Európában találjuk. Verescsagin»

Gyorsan pergő nyelvek. Két előkelő francia
hölgy nem rég arra fogadott, hogy egy bizonyos
időben ki képes közülök több szót elmondani.
Mindketten kéziratokat olvastak le. Az egyik
három óra alatt 203.560 szót olvasott fenhangan;
a másik, kinek még inkább helyén van a nyelve,
296,311 szót mondott ugyan azalatt az idő
alatt.

Kassai leányok a pápa színe előtt. Pálinkás
Mari, 18 éves szerencsétlen világtalan leány Pa-
lásti Mária kíséretében a tavaszon Kassáról zarándok
utra indult Rómába, hogy onnan kapott tanács
folytán Lourdesba menjen a csodatevő szüz Má-
riához. A pápa a szerencsétlen leányt három
izben valódi atyai szeretettel fogadta s a mint
szándékát megtudta, barátságos mosollyal mondá
«gondoskodjatok, hogy a két zarándok ne szen-
vedjen nagyon nagy szükségét, adjatok nekik
kenyeret és csekély pénzt». A két zarándok meg-
járta Lourdes csodatevő helyét, a világtalan lour-
desi vizet is vett magához s most hét havi fárasztó
gyaloglás után újra itthon van Kassán, vakon, de
boldogan, hogy a pápa szent áldását három izben
adta rá.

ELJEGYZÉS és HÁZASSÁG.

Somoskeszi Jakabffy István esanád és arad-
megyei földbirtokos, országgyűlési képviselő f. hó
7-én vezette oltárhoz Mark Gizella urhölgyet,
Tanuk voltak: báró Majthényi László val, belső
titkos tanácsos, honti főispán, Szilágyi Dezső
országgyűlési képviselő, Földváry Móricz es. kir.
kamarás, Bittó Ernő törvényszéki bíró és Sennyey
Móricz. Az esketést kedélyes lakoma követte a
nemzeti kaszi óban. — Auersperg Károly herceg
f. hó 11-én délelőtt tartotta esküvőjét Bécsben
Bräuer Elenora grófnóval. — Rattibori és corveyi
Egon Móricz herceg f. hó 17-én tartotta esküvő-
jét a raudnitzi kastély kápolnájában, Lobkowitz
Leopoldina Friderika hercegnővel

HALÁLOZÁSOK.

Hadadi ifj. Wesselényi Ferencz br. az erdélyi
arisztokracziának egyik jeles tagja e hó 10-én 76
éves korában Drágban. Az elhunyt főúr kitűnő
hazafi és kifogástalan gavallér volt minden ízében.
— Bethlenfalvi Nagy Dénes esik-szentkirályi tekin-
télyes földbirtokos, Nagy Imrének, a Székely Nem-
zet társszerkesztőjének édes atyja, e hó 3-én 61
éves korában Cs.-Szentkirályban. — Mohor Mihály
a szabadságharc egyik hőse, ki Kossuth Lajossal
együtt utazott ki Amerikába és az Egyesült-Államok-
ban 30 éven át lakott, Orangeban okt. 17-én 65 éves
korában. — Somogyi Antal az egykor ünnepelt
jeles népszónok 73 éves korában Kis-Zomborban.
— Dabasi Halász Móricz pestmegyei bizottsági
tag f. hó 11-én Dabason. A hetven évet élt köz-
tisztületnek és tekintélynek örvendő hazafi egész
éle e a közügyeknek volt szentelve. Mint 25 éves
ifjút választotta Pestvármegye 1840-ben a megyei
főmérnöki tisztségre, melyen egész 1872-ig maradt.
Nagy hive volt Kossuthnak és a függetlenségi
pártnak. — Br. Kaas Ede földbirtokos 74 éves
korában. — Parry Széchényi Julia grófnő 76 éves
korában Bécsben. — Gyergyó-szentmiklósi ifj.
Kövér János e hó 19-én élte 53-ik évében Hékén.
— Odescalchy Livius hassanoi herceg, spanyol
grand és es. kir. kamarás e hó 11-én Rómában 80
éves korában. — Bánffy Zsigmond br. e hó 11-én
életének 83 ik évében, Kolozsvártt. — Agyag-falvi
Udvarhelyi Sándor a nemzeti színház nyugalmazott
tagja 71-ik évében Bpsten. — Özv. Mocsáry
Imréné sz. Sréter Francziska asszony Budapesten
79 éves korában. — Krticska Jaden lovag, a bécsi
rendőség főnöke Bécsben. — Özv. Hajnik Pálné
66 éves korában Gödöllőn. — Dr. Della Bona
Jakab herceg érsek f. hó 17-én Triesztben 71 éves
korában. — Vizeki Tallián Emánuel kir. tanácsos
e hó 12-én 70 éves korában Porrogon.

Kiadótulajdonos: **Zarándy A. Gáspár.**